

KİŞİ HÜRRIYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKI PERSPEKTİFİNDEN ADLİ KONTROL BAĞLAMINDA KONUTU TERK ETMEME TEDBİRİ

The Measure of not Leaving the House in the Context of Judicial Control from the Perspective of the Right to Personal Liberty and Security

Doç. Dr. Hüseyin TURAN*

Öz: Anayasanın 19. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı düzenlenmiştir. Bir tedbirin, kararın veya uygulamanın bu hak kapsamında görülebilmesi için öncelikle bunların özgürlükten yoksun bırakmayı oluşturması gerekmektedir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda bir adli kontrol tedbiri olarak düzenlenmiş olan konutu terk etmeme tedbiri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından özgürlükten yoksun bırakma olarak görülmüştür. Konutu terk etmeme tedbiri klasik özgürlükten yoksun bırakma nedeni olarak görülen tutuklamaya nazaran daha hafif bir tedbir olarak kabul edilmekle birlikte yine de tutuklama gibi değerlendirilmektedir. Bunun sonucu olarak tedbire karar verilebilmek için tutuklamanın koşullarının varlığı aranacaktır. Ayrıca hakkında konutu terk etmeme tedbirine karar verilen kişilerin tutuklanan kişilerin haklarından yararlandırılması gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasanın 19. maddesinde özgürlükten yoksun bırakılana sağlanan haklardan konutu terk etmeme tedbirine karar verilen kişiler de yararlandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Konutu terk etmeme tedbiri, özgürlükten yoksun bırakma, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Abstract: Article 19 of the Constitution and Article 5 of the European Convention on Human Rights regulate the right to liberty and security of person. In order for a measure, decision or practice to be considered within the scope of this right, these must first be constituted a deprivation of liberty. The house arrest, which is regulated as a judicial control measure in the Law No. 5271, Criminal Procedure Code, has been considered as deprivation of liberty by the European Court of Human Rights and the Constitutional Court. Although the measure of house arrest is accepted as a milder measure compared to detention, it is still considered as detention. Therefore, in order to decide on this measure, the conditions for detention must exist. In addition, the rights granted to detainees should also be enjoyed by persons under house arrest. Therefore, the rights provided to persons deprived of liberty pursuant to Article 19 of the Constitution should also be enjoyed by persons subjected to house arrest measures.

Keywords: House arrest, deprivation of liberty, right to liberty and security, Constitutional Court, European Court of Human Rights,

* Hâkim/Anayasa Mahkemesi Raportörü, huseyin.turan@anayasa.gov.tr

ORCID: 0000-0003-2922-9354

Makale Geliş Tarihi: 30.07.2024, Makale Kabul Tarihi: 06.10.2024

GİRİŞ

Anayasanın 19. maddesinde düzenlenmiş olan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, keyfi olarak kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılamayacağını güvence altına almıştır. Bununla birlikte aynı maddede şekil ve şartları kanunda belirtilmiş olmak koşuluyla bu hakkın sınırlanabileceği belirtilmiş ve hangi nedenlerle sınırlanabileceği de tek tek gösterilmiştir. Sınırlama nedenlerinden biri olarak 19. maddenin 3. fıkrasında suç isnadına bağlı olarak kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakılacağı yer almıştır. Bu fıkra kapsamında suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin kaçmalarının ve delillerin karartılmasının önlenmesi amacıyla hâkim kararıyla tutuklanabileceği belirtilmiş; suçüstü halinin bulunması veya gecikmede sakınca bulunduğu durumlarda ise hâkim kararı olmadan da yakalama ve gözaltı işleminin yapılabileceği ifade edilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) da ceza muhakemesinin gereği gibi yapılabilmesi ve hükmün infazının sağlanması için muhakeme sürecinde kesin hükümden önce uygulanabilen temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan koruma tedbirleri düzenlenmiştir. Bu tedbirlerden ilk akla gelenler Anayasanın 19. maddesinde de belirtilen yakalama, gözaltına alma ve tutuklama tedbidir. Zira bu tedbirlerin uygulanmasıyla doğrudan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale edilmektedir. CMK'da ayrıca şüpheli veya sanıkların tutuklanması yerine bir veya birden çok yükümlülüğe tabi tutulmak suretiyle toplum içinde denetimi öngören koruma tedbirleri yanında adli kontrol tedbirleri de öngörülmüştür. Adli kontrol tedbirleri de çeşitlerine göre farklı temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturmaktadır.¹ Bunların içinde ayrı bir önem sahip olan konutu terk etmeme tedbiri uygulanış şekli, süresi ve niteliği dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi (AYM) bireysel başvuruda verdiği kararlarla özgürlükten yoksun bırakılma olarak görülmüştür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de benzer şekilde bu tedbiri Sözleşmenin 5. maddesi kapsamında incelemiştir.

Bir müdahalenin özgürlükten yoksun bırakılma olarak kabul edilmesi halinde, Anayasanın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının güvenceleri uygulanma imkânı bulacaktır.

Bu çalışmada konutu terk etme tedbiri, CMK'da düzenlenişi ve uygulanış şekli dikkate alınarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla bağlantılı olarak AYM ve AİHM kararları çerçevesinde ele alınacaktır. Çalışmada ilk önce, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, özgürlükten yoksun bırakma ile özgürlüğün kısıtlanması üzerinde durulacaktır. İkinci olarak konutu terk etmeme tedbirinin tanımına, uygulama koşullarına ve diğer adli kontrol tedbirlerinden farkına değinilecektir. Bu aşamada bireysel başvuruda konun inceleme şekli de ele alınacaktır. Üçüncü olarak, adli kontrolde geçen süreninin mahsuba ve tazminata konu edilmesi anlatılacak, bunlar yapılırken yasal düzenlemelere de değinilecektir. Son olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbirine karar verilen şüpheli veya sanığın hangi tür haklara sahip olduğuna yer verilecektir.

¹ Özen Kaya Göçmen, "Adli Kontrol Koruma Tedbirinin İnsan Hakları Işığında Değerlendirilmesi", 65 (4) 2016, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1755.

I. KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKI

A. GENEL OLARAK

Anayasada düzenlenmiş olan temel hak ve özgürlüklerden birisi de Anayasanın 19. maddesinde yer alan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıdır. Sözleşmede ise bu hak 5. maddede ele alınmıştır. Her iki maddenin karşılaştırılması yapıldığında aralarında bazı ibare farklılıkları bulunmakla birlikte temelde Anayasa ve Sözleşmede aynı hakkın düzenlendiği görülmektedir.²

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, kişinin fiziksel özgürlüğünü konu alır. Bir başka ifadeyle bu hak bedensel bütünlüğü koruma altına almaktadır. Bedensel bütünlük, kişinin vücut ve hareket serbestisine sahip olması anlamına gelir. Kişinin fiziksel özgürlüğü korunmadığı durumda diğer temel hak ve özgürlükleri gereği gibi kullanması mümkün değildir.³ Örneğin özgürlüğünden mahrum bırakılan kişinin gözaltında veya tutukevinde eğitim hakkını, aile hayatını, haberleşme ve ifade hürriyetini tam anlamıyla kullanması beklenemez. Bu yüzden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, insan haklarını koruma altına alan neredeyse tüm insan hakları metinlerinde kötü muameleye tabi tutulmama ve yaşam hakkıyla birlikte ele alınmıştır.⁴

Anayasa Mahkemesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını devletin, bireylerin özgürlüğüne keyfi olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir hak olarak belirtmiştir.⁵ AİHM de kişinin fiziksel özgürlüğünü koruma altına alan bu hakkı, demokratik toplum düzeninde en önemli haklardan biri olarak kabul etmiştir.⁶ Şüphesiz kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı demokratik toplumun en yüksek değerlerini oluşturan unsurlardan birisidir.⁷ Doktrinde ise kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı Anayasada, kanunlarda ve Sözleşmede belirtilen koşullara aykırı bir şekilde kişilerin yakalanmaması, gözaltına alınmaması ve tutuklanmaması olarak ifade edilmektedir.⁸

² Tolga Şirin, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -1, Avrupa Konseyi Yayınları, 2018, s. 6.

³ İbrahim Şahbaz, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği", S.55, 2004, TBB Dergisi, s. 204.

⁴ A. Şeref Gözübüyük/A. Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s. 221.

⁵ AYM, *Erdem Gül ve Can Dündar [GK]*, B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62. Bu karar ve diğer Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararları için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>.

⁶ *Medvedev ve Diğerleri/Fransa*, B. No:3394/03, 29/03/2010, §§ 76-79.

⁷ Juan Antonio Hernandez Corchete, "The Role of Constitutional Courts in the Balance between Liberty and Security", *Anayasa Yargısı*, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2017 (34), 2018, s. 45.

⁸ Bahri Öztürk/Durmuş Tercan/Mustafa Ruhan Erdem, (Ed. Bahri Öztürk), *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayın, 12. Bası, Ankara, 2018, s. 111.

Anayasanın 19. maddesinin 1. fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu bir ilke olarak belirlendikten sonra devam eden maddelerde kamu düzeni ve genel sağlığın korunması, suç işlenmesinin önlenmesini sağlamak, ceza muhakemesinin amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla anılan hakka müdahaleye izin verilmiştir. Anayasa, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına hangi hallerde müdahale edilebileceğini sınırlı bir şekilde saymıştır. Anayasanın 19. maddesinin 2. fıkrasında müdahale sebepleri olarak; mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi, bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması, bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi, toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi ve usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması gösterilmiştir. Maddenin 3. fıkrasında da suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabileceği, hâkim kararı olmadan yakalamanın ise suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasanın izin vermediği ve Anayasada sayılmayan bir sınırlama sebebine dayanılarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale edilemeyecektir.⁹

Anayasanın 19. maddesinde sadece kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının bulunduğu ve hangi hallerde bu hakka müdahale edileceği belirtilmemiş, ayrıca kişilerin ne tür güvencelere sahip olduğu da sonraki maddelerde açıklanmıştır. 19. maddenin 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. fıkralarında 2. ve 3. maddede sayılan sebeplerden birisi nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere bazı güvenceler verilmiştir. Bir tedbir veya uygulamanın özgürlükten mahrum bırakılma olarak kabul edildiğinde hakkın sağladığı teminatlardan kişilerin yararlandırılması gerekmektedir. Bu teminatlardan ilki, özgürlüğünden bir şekilde yoksun bırakılan kişinin tekrar özgürlüğüne kavuşabilmesi için bu hak yoksunluğunun bir mahkeme huzurunda denetlenmesini isteme hakkıdır. Sözleşmede ve Anayasada tanınan bu güvence habeas corpus güvencesi olarak da ifade edilmektedir.¹⁰ Anayasanın 19. maddesinin 8. fıkrasında yer alan ve mahkemeye başvuru hakkı olarak da bilinen bu hakkın alt unsurları da özgürlükten yoksun bırakılanlara

⁹ Ulaş Karan, “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı”, (Ed. Sibel İncoğlu), İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Avrupa Konseyi Yayınları, 2013, s. 184.

¹⁰ Abdülkadir Kaya, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve İçtihatlarında Özgürlük ve Güvenlik Hakkı”, C.9, S.123-124, Y.2014, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, Tutuklama, s. 78, Ali Tanju Sarıgül, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Kişiyi Tanınan Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 108.

sağlanmalıdır.¹¹ Bu alt haklar; serbest bırakmayı içeren başvurunun, talebin bir hâkim veya mahkeme tarafından incelenmesi, bir diğer ifadeyle bu makamın serbest bırakma yetkisi olmalıdır; incelemenin makul aralıklarla duruşmalı yapılması, soruşturma dosyasında kısıtlılık kararının bulunması durumunda temel öneme sahip bilgilerin şüpheli veya sanığa verilmesi, Cumhuriyet savcılığından görüş alındığında bu görüşün özgürlükten yoksun bırakılan kişiye tebliğ edilmesi, serbest bırakmayı içeren talebin kısa süre içinde incelenmesi ve müdafiden yararlanma hakkıdır. Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrasında ayrı bir hak, tazminat talep etme hakkı, tanınmıştır. Özgürlüğünden yoksun bırakılana sağlanan bir diğer hak, ceza muhakemesi sürecinde özgürlüğünden yoksun bırakılan şüpheli veya sanığın yargılamanın makul sürede bitirilmesini isteme ve soruşturma veya kovuşturma evresinde serbest bırakılmayı talep etme hakkıdır. Bu hak ise Anayasanın 19. maddesinin 7. fıkrasında tanınmıştır. Yine, Anayasanın 19. maddesinin 4. 5. ve 6. maddelerinde yer alan suçlama hakkında bilgilendirilme hakkı, derhal hâkim önüne çıkarılma hakkı ve yakınlarına haber verilmesini isteme hakları da özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere tanınan haklardır.

Bir müdahalenin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında görülebilmesi için öncelikle özgürlükten yoksun bırakma hali söz konusu olmalıdır. Kısa süreli durdurmalar, yurt dışı çıkış yasağı, belirli bir mahalleyi ya da ilçeyi terk etmeme, belli günlerde imza atma yükümlülüğü, göz hapsi gibi tedbirler ilk bakışta özgürlüğü kısıtlayan durumlara örnek olarak gösterilebilir ise de özgürlükten mahrumiyet olarak değerlendirilmemektedir.¹² Ayrıca, kanunun bir uygulamayı özgürlükten yoksun bırakılma olarak görmemesinin de konutu terk etmeme tedbirinde olduğu gibi tek başına bir önemi bulunmamaktadır. Bu yüzden hakkın güvencesinden faydalanılabilmesi için öncelikle uygulanan tedbirin özgürlükten yoksun bırakma kavramının içinde yer alıp almadığının belirlenmesi gerekmektedir.¹³

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale oluşturan unsurlar Anayasada ve buna uygun olarak kabul edilmiş olan kanunlarda çoğu durumda örneğin gözaltına alma ve tutuklamada olduğu gibi açık bir şekilde belirtilmiştir. Fakat kanunun müdahale olarak görmediği bazı durumlar da pekâlâ mümkündür. Zira kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale oluşturan tüm hallerin tek tek önceden belirlenmesi ve bunların kanunlarda zikredilmesi mümkün değildir. Zamanla bu tür haller değişiklik de gösterebilmektedir.¹⁴ Bu tür durumlarda AYM ve AİHM içtihatlarıyla bir sonuca varılmaktadır. AİHM ve AYM, yakalama kavramını özerk bir kavram olarak kabul ettiğinden, bir tutma meydana geldiğinde bu tutmada özgürlük hakkına bir müdahalenin var olup olmadığı somut olayın özelliklerine göre

¹¹ Muzaffer Korkmaz, Tutuklunun Serbest Kalma Hakkı ve Güvenceleri, onikilevha, İstanbul, Nisan 2021, s. 33.

¹² Şirin, s. 38.

¹³ Şirin, s. 22.

¹⁴ David Harris/Michael O'Boyle/Ed Bates vd., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara 2013, s. 92.

belirlenmektedir. Buradaki yakalama, ceza muhakemesi anlamındaki yakalamayı değil, kamu makamları tarafından kişinin fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakılmasını ifade etmektedir.¹⁵ Nitekim inceleme konumuz olan konutu terk etmeme tedbiri de başlangıçta kanunen bir özgürlükten yoksun bırakma olarak görülmemesine karşılık AİHM ve AYM içtihatlarıyla bu kapsam içine alınmıştır.

B. ÖZGÜRLÜKTEN YOKSUN BIRAKMA

Anayasa Mahkemesi *Cüneyt Kartal* başvurusunda özgürlükten yoksun bırakma kavramını açıklamıştır. Buna göre, *Anayasanın 19. maddesi kapsamında özgürlükten yoksun bırakma kavramı, bir kimsenin kısıtlı bir alanda, ihmal edilemeyecek bir süre için tutulması ve bu kişinin söz konusu tutmaya rıza göstermemiş olması şeklinde ifade edilebilecek iki unsuru içermektedir.*¹⁶ AİHM de özgürlükten yoksun bırakma kavramını benzer şekilde belli bir süreyle kişinin iradesi hilafına kısıtlı bir alanda tutulması olarak açıklamıştır.¹⁷ Doğal olarak serbest bırakılma veya tahliye edilme ile de özgürlükten mahrumiyet son bulmaktadır.

AYM ve AİHM kararlarına göre özgürlükten yoksun bırakmanın nesnel ve öznel olmak üzere iki unsurunun bulunduğu görülmektedir: Kişinin göz ardı edilemeyecek uzunlukta bir süre boyunca sınırları belli bir yere kapatılması nesnel unsur; tutulmanın geçerli bir rızaya dayanmaması ise öznel unsurdur. Tutmaya kişinin baştan beri rızası bulunmakta ise özgürlükten mahrumiyet de kural olarak söz konusu olmamaktadır.¹⁸ Belirtmek gerekir ki tutmaya rıza gösterilmiş olması, örneğin tutuklama kararına veya gözaltına karşı çıkılmamış olunması durumlarında hakkın sağladığı güvencelerden kişinin yararlandırılmayacağı sonucuna varılamaz.¹⁹

AİHM, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale oluşturan, özgürlükten yoksun bırakmanın kapsamına giren klasik hâlleri *Engel ve diğerleri* kararında belirtmiştir. Sözleşmenin 5. maddesinde geçen özgürlük kavramının kişinin fiziksel özgürlüğünü kapsadığından hareketle AİHM, gözaltına alınıp nezarethanede veya tutukevinde tutulan, tutuklanan ve hapis cezasına mahkûm edilip ceza infaz kurumuna konulan kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıklarına karar vermiştir.²⁰

CMK'da bir koruma tedbiri olarak öngörülen yakalama, gözaltı ve tutuklama; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında

¹⁵ AYM norm denetimi, E: 2020/59, K: 2023/53, T: 22/3/223, § 116; AYM, E:2020/30, K: 2023/12, T: 25/1/2023, § 127. AYM'nin norm denetimi kararları için bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

¹⁶ *Cüneyt Kartal*, B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 17.

¹⁷ *Storck/Almanya*, B. No: 61603/00, 16/6/2005, § 74.

¹⁸ Osman Doğru/Atilla Nalbant, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar I, Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara, 2012, s. 367.

¹⁹ Karen Reid, (Çev. Bahar Öcal Düzgören), Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Rehberi, İkinci Kitap, Avesta, 2000, s. 15.

²⁰ *Engel ve diğerleri/Hollanda*, B. No: 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, 8/6/1976, § 58.

Kanun'da (İnfaz Kanunu) bir infaz şekli olarak uygulanan hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine getirilmesi amacıyla hapsedilme, özgürlükten yoksun bırakmayı oluşturan ilk akla gelen tedbirlerdir. Özgürlüğe bu şekilde müdahalede bulunulduğunda kişiler hem kilitli hem de kapalı bir alanda tutulmaktadır. Şüphelinin gözaltında nezarethanede tutulduğu yer, şüpheli veya sanığın tutukluluk süresince kaldığı yer, hükümlünün ise tutulduğu ceza infaz kurumları kilitli ve kapalı yerleri oluşturmaktadır. Ancak özgürlükten yoksun bırakma için her zaman kişinin mutlaka bir nezarethanede veya hapishanede tutulması şart olmadığı gibi; yerin, her zaman kilitli ve kapalı bir yer olması da aranmamaktadır. Hatta, bazen bir tutma kararına gerek olmadan da kişiler, fiilen özgürlüğünden yoksun bırakılmış olabilmektedir. Nitekim AİHM *Guzzardi/İtalya* kararında, hapishane, tutukevi ya da nezarethane gibi kapalı ve kilitli olmayan bir yerde, açık alanda tutulma hâlinde dahi özgürlükten mahrumiyetin söz konusu olabileceğini belirtmiştir.²¹

CMK'nın 109. maddesinin 6. fıkrasında bazı adli kontrol tedbirlerinin dolaylı olarak özgürlükten yoksun bırakmayı oluşturduğu ifade edilmiştir. Mezkûr hükme göre kural olarak soruşturma veya kovuşturma sürecinde adli kontrol tedbirinin uygulanmasında geçen sürelerin hürriyeti sınırlama sebebi olarak görülemeyeceğinden dolayı yargılama sonunda mahkûmiyet kararı verildiği durumlarda cezadan mahsup işlemi uygulanamayacaktır. Ancak aynı maddenin 3. fıkrasının (e) bendi bundan hariç tutulmuştur. Anılan hükümde; uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığında arınmak amacıyla hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olan ve bunları kabul eden şüpheli veya sanıkların hastanede geçirilecekleri süreler, mahsuba konu olabileceğinden özgürlükten yoksun bırakma kapsamında görülmüştür. Böylelikle, kanunda doğrudan kilitli olmayan bir alanda, tutukevi, gözaltı veya ceza infaz kurumu gibi olmayan yerlerdeki tedavi amaçlı tutulmalar da özgürlükten yoksun bırakma olarak kabul edilmiştir.

Özgürlükten yoksun bırakma dışında bir de özgürlüğün kısıtlanması halinden bahsetmek gerekir. Her özgürlüğün kısıtlanması, özgürlükten mahrum bırakma olarak görülmemekte ise de özgürlükten yoksun bırakmanın olduğu bütün hallerde, özgürlüğün kısıtlanması da bulunmaktadır. Öyleyse, özgürlükten mahrum bırakma ile özgürlüğün kısıtlanması arasında ne tür bir fark bulunmaktadır?

Öncelikle bir müdahalenin özgürlükten mahrumiyet olarak kabulü için müdahalenin gerçekleştiği an belirlenmelidir. Zira bu ana göre kişinin hareket serbestisinin kısıtlanmaya başlayıp başlamadığı belirlenecektir. Bu hakka müdahale, ilgilinin fiziksel bütünlüğüne müdahale anında gerçekleşmektedir. Bir kimsenin özgürlüğünden yoksun bırakılıp bırakılmadığının tespitinde başlangıç noktası, kişinin o an içinde bulunduğu somut durumdur. Bu çerçevede ihmal edilemeyecek bir sürede, örneğin 36 dakika bir süreyle rızası hilafına kişinin karakolda suç isnadı dışında tutulması özgürlükten yoksun bırakılma olarak değerlendirilecektir.²² Yine,

²¹ *Guzzardi/İtalya*, B. No: 7367/76, 6/11/1980.

²² *Mehmet Baydan*, B. No: 2014/16308, 12/4/2018.

CMK'nın 90. maddesi gereğince suçüstü halinde yakalamada, kişinin hareket serbestisi kısıtlandığında, bu yakalama işlemi anında özgürlükten mahrumiyet de gerçekleşmiş olur. Kişi, kolluk mensuplarının izni ve rızası olmadan bulunduğu yeri terk edemeyecektir. Gözaltına alınan şüpheli, Cumhuriyet savcısının talimatı dışında gözaltı süresince serbest bırakılmamaktadır. Buna karşılık CMK'nın 94. ve 98. maddelerine göre ifade almaya yönelik adresi tespit edilemeyen yahut açıkça tebligat yapılmış olmasına karşılık bu tebligata cevap vermeyen şüpheli veya sanık hakkında yakalama emri düzenlendiğinde, bazı hallerde bu yakalama kararları yolda yapılan bir kontrolde veya havaalanında pasaport işlemleri esnasında yapılan denetimde infaz edilebilir, bazen de bu kararlar hiç infaz edilemez; kişi yurt dışında bulunduğu ve ülkeye gelmediği müddetçe yakalama kararının infaz edilmesi olanaksızdır. *Galip Öğüt* başvurusunda AYM, henüz infaz edilmeyen, bir başka ifadeyle yakalama kararının bulunmasına karşılık, kişinin henüz yakalanmadığı durumlarda, bu yakalamanın kişi üzerinde temel hak ve hürriyetlere yönelik bazı sübjektif etkileri bulunmakla birlikte fiziksel özgürlüğe bir müdahalenin söz konusu olmadığına karar vermiştir.²³

Sokağa çıkma yasakları, karantina uygulamaları, adli kontrol tedbirlerinden olan şüpheli ve sanıklar hakkında uygulanan yurt dışına çıkış yasağı, hâkim tarafından belirlenen yerlere belirlenen süreler içinde düzenli olarak başvurma, belirli bir yerleşim yerini terk etmeme, belirlenen yer ve bölgelere gitmeme hallerinde özgürlükten yoksun bırakma mı yoksa özgürlüğün kısıtlanması mı söz konusudur? Kural olarak eğer bu tür uygulama ve kararlar ile günlük işlerin yapılması önemli ölçüde engellenmiş ve kısıtlı bir alanda ihmal edilemeyecek bir süre tutmaya zorlama bulunmakta ise özgürlüğün kısıtlanması yerine özgürlükten yoksun bırakılmanın bulunduğu düşünülmesi gerekmektedir.²⁴ AİHM, *Terheş/Romanya* kararında, Covid-19 salgın hastalığıyla mücadele kapsamında uygulanan sokağa çıkma yasağının Sözleşmenin 5. maddesinin 1. fıkrasının kapsamına girmediğini belirtmiştir. Dolayısıyla sokağa çıkma yasağı AİHM uygulamasında özgürlüğün kısıtlanması (seyahat hürriyeti) olarak kabul edilmektedir.²⁵

AİHM, bu sonuca varırken ülkede uygulanan sokağa çıkma yasağının kabul ediliş amacını ve uygulanış şeklini dikkate almıştır. AİHM, yasağın sağlık nedeniyle kabul edildiğini, Covid-19 salgının sadece sağlığı değil, aynı zamanda hayatın tüm yönlerini de etkilediğini, bu yüzden öngörülemez istisnai bir durumla karşılaşıldığını belirledikten sonra uygulanan tedbirin yalnızca başvurucuya özgü olmayıp herkese uygulandığını, genele uygulanan bu tedbir ile başvurucunun hukukten öngörülen sebepler dışında evde kalmaya zorlandığını, bununla birlikte istisnai olarak dışarı çıkma imkânının da bulunduğunu, polis tarafından kişisel olarak takip edilmediğini, sosyal ilişkilerde bulunmasının engellenmediğini belirtmiştir.

Gözaltı, tutuklama ve hapsedilme gibi klasik özgürlükten mahrumiyet hâlleri dışında da pekâlâ özgürlükten yoksun bırakılma olabilmektedir.

²³ *Galip Öğüt [GK]*, B. No: 2014/5863, 1/3/2017, § 41.

²⁴ Şirin, s. 34.

²⁵ *Terheş/Romanya*, B. No: 49933/2020, 13/4/2021.

Dolayısıyla kanunda belirtilen durumlarla sınırlı olmaması ve bunun çok değişik türlerinin bulunduğu dikkate alındığında AYM ve AİHM, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından mahrumiyeti *özerk* bir kavram olarak yorumlamaktadır. Bu konuda dikkate alınan temel ölçüt ise; tedbirin türü, tedbirin süresi, ne şekilde, kim tarafından uygulandığı gibi bazen hep birlikte, bazen ise bir veya birden fazla kriter toplu bir şekilde göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca ihmal edilemeyecek bir süre boyunca bir tutmanın söz konusu olup olmadığı ve şüphesiz bu tutmaya karşı kişinin rızasının bulunup bulunmadığı da müdahalenin varlığının tespitinde dikkate alınmaktadır.²⁶

II. KONUTU TERK ETMEME TEDBİRİ²⁷

A. GENEL OLARAK

Ceza muhakemesinde öngörülen koruma tedbirlerinden birisi olan ve uygulamada sıklıkla başvuru tutuklama, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını sınırlandıran ağır bir tedbirdir.²⁸ Anayasanın 19. maddesinin 3. fıkrasında suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya delillerin değiştirilmesini önlemek amacıyla hâkim kararıyla tutuklanabileceği ifade edilmiş, böylelikle tutuklamanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahaleye izin verilen bir durum olduğu kabul edilmiştir. Tutuklama kararı verilebilmesi için aranan şüphenin derecesi diğer bazı koruma tedbirlerine nazaran yüksek tutulmuş ve CMK'da bu şüphe türünün kuvvetli suç şüphesi olduğu ifade edilmiştir.

Tutuklamanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını sınırlandıran ağır bir tedbir oluşu, tutuklama yerine uygulanabilecek başka tedbirlere, bu çerçevede adli kontrol tedbirlerine başvurulması arayışını gündeme getirmiştir. Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) da hapis cezası yerine uygulanabilecek seçenek yaptırımlar kabul edilmiştir. Adli para cezası, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, uğranılan zararı giderme gibi seçenek yaptırımlar, şüphesiz hapis cezasına göre hükümlünün daha lehine olan yaptırım türleridir. TCK'nın 50. maddesinin 1. fıkrasında, belli bir sürenin altında kalan kısa süreli hapis cezalarının yerine karar verilebilecek seçenek yaptırımlar gösterilmiştir.²⁹ Yine, İnfaz Kanunu'nun 110. maddesinde bazı hallerde hapis

²⁶ *Guzzardi/İtalya*, B. No: 7367/76, 6/11/1980.

²⁷ Konutu terk etmeme tedbiri, ev hapsi veya konutta hapis olarak da ifade edilmektedir. Bkz. Berna Ayşen Yılmaz, "Adli Kontrol Tedbiri Kapsamında Konutunu Terk Etmeme Yükümlülüğü: Ev Hapsi", S.80, No.2, Nisan 2022, Ankara Barosu Dergisi, s. 101, Ziya Koç, "Elektronik İzleme İle Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesi", 2013/2, Ankara Barosu Dergisi, s. 200.

²⁸ Yusuf Enes Kaya, Bireysel Başvuru Yolunda Tutuklamanın Hukukiliğinin İncelenmesi, onikilevha, İstanbul, 2019, s. 28.

²⁹ Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesine göre süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır.

cezasının konutta çektirilebileceği düzenlenmiştir. Konutta infaza karar verilmesi durumunda hükümlü oturduğu yeri terk edememekte, fakat ev ortamında dilediğini yapabilmektedir.³⁰ Kanun'un 110. maddesinin 2. fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerine göre, mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere; kadın, çocuk veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam bir yıl, yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam iki yıl, yetmiş beş yaşını bitirmiş kişilerin ise mahkûm oldukları toplam dört yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine infaz hâkimi tarafından karar verilebilmektedir. Aynı maddenin 3. fıkrasında toplam beş yıl veya daha az süreli hapis cezasına mahkûm olan veya adli para cezası infaz sürecinde hapis cezasına çevrilen hükümlülerden 16. maddenin 3. fıkrasında belirlenen usule göre maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyeceği tespit edilenlerin cezaları ile ve 4. fıkraya göre doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçen ve toplam üç yıl veya daha az süreli hapis cezasına mahkûm olan ya da adli para cezası infaz sürecinde hapis cezasına çevrilen hükümlü kadınların cezasının konutunda çektirilmesi mümkündür. Bu son madde uyarınca talepte bulunulabilmesi için kadının doğurduğu tarihten itibaren bir yıl altı ayın geçmemiş olması gerekir. Konutta infaza karar verdikten sonra çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa infaz hâkimi konutta infaz uygulamasına ilişkin kararını kaldırabilecektir.

Şüpheli veya sanığı cezalandırma amacı taşımadığı ve kişi özgürlüğünü geri dönüşü olmayan bir şekilde ortadan kaldırdığı hususları gözetildiğinde tutuklama tedbirinin titizlikle uygulanması gerektiği söylenmelidir. Teknolojik imkanlar ile tutuklamanın zorunlu olduğu hâllerde, şüpheli veya sanığın ceza infaz kurumu yerine kendi konutunda elektronik olarak izlenmesi ve takibi de mümkün hale gelmiştir. Konutta izleme, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını kısıtlamakta ise de doğal olarak bunun tutuklamaya nazaran daha hafif bir ceza muhakemesi tedbiri olduğu da açıktır.³¹ Özellikle delilleri karartma şüphesi veya tanıklar üzerinde baskı kurma ihtimalinin bulunmadığı hâllerde, kaçma şüphesini gidermek için tutuklama yerine konutu terk etmeme tedbirine başvurulabilecektir. Böylelikle ceza muhakemesinde tutuklamadan beklenen amaca konutu terk etmeme tedbirıyla de pekâlâ ulaşılabilecektir.

B. TANIM

Adli kontrol başlıklı CMK'nın 109. maddesinin (j) bendinde *konutunu terk etmemek* tabiri kullanılmış, ancak aynı fıkrada tedbirin tanımına ya da nasıl ve ne şekilde uygulanacağına dair bir açıklama yapılmamıştır. Keza CMK'nın 2. maddesinde kanunda geçen bazı kavramların tanımları yapılmış

³⁰ Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 611.

³¹ Koç, s. 200.

olmasına karşılık bu kısımda da konutu terk etmemenin bir tanımına yer verilmemiştir.

Bu yüzden öncelikle adli kontrol kavramı üzerinde kısaca durmak gerekir. Maddenin ilk fıkrasında adli kontrolün bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada 100. maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol kararının verilebileceği olarak ifade edilmiştir. 2. fıkrada kanunlarda tutuklama yasağı bulunan hallerde de adli kontrole ilişkin hükümlerin uygulanabileceği belirtilmiş; maddenin 3. fıkrasında ise adli kontrolün nelerden ibaret olacağı sınırlı bir şekilde sayılmış ve şüphelinin veya sanığın bu fıkranın alt bentlerinde sayılan hallerden birisi veya birkaçı kapsamında yükümlülüğe tabi tutulması olarak uygulanacağı açıklanmıştır.

Doktrinde adli kontrol, şüpheli veya sanığın tutuklanması yerine CMK'da öngörülen bir veya birden çok yükümlülüğe tabi tutularak toplum içinde denetimini öngören bir koruma tedbiri olarak tanımlanmaktadır.³² Ceza muhakemesinde bir koruma tedbiri olarak uygulanan tutuklama, kişi hürriyeti ve güvenliğini doğrudan kısıtlayan bir durumdur. Adli kontrolün ise CMK'ya göre tutuklamaya alternatif bir tedbir olarak düzenlendiği dikkate alındığında daha hafif tedbirleri oluşturduğu görülmektedir.³³ Dolayısıyla tutuklamadan daha hafif bir tedbirle ceza muhakemesinin amaçlarına ulaşmak mümkün ise ölçülülük ilkesi gereği öncelikle adli kontrol tedbirlerinden biri ve birkaçının uygulanması gerekmektedir.³⁴ Ceza muhakemesinde ve diğer mevzuatta, örneğin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) tutuklama yasağı öngörülen hallerde de 109. maddenin 2. fıkrasına göre adli kontrol kararı verilebilecektir. Bu düzenlemeler, bir yandan adli kontrolün kapsamını genişletmiş olup diğer taraftan ise tutuklama kararından önce mutlaka adli kontrolün uygulamasının düşünülmesi sonucunu doğurmuştur.³⁵

Konutu terk etmeme tedbirinin ne olduğuna ve ne şekilde uygulanacağına dair bilgiye Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin (Yönetmelik)³⁶ 55. maddesinde yer verildiği görülmektedir. Yönetmelik'te öncelikle adli kontrolün tanıma yer verilmiş; 56. maddenin (ç) fıkrasında ise bu tedbir açıklanmıştır. Yönetmelik'te konutu terk etmemek tedbiri, şüpheli veya sanığın yargı mercii tarafından belirlenen konutunu mazereti olmaksızın veya izin almaksızın terk etmeme olarak ifade edilmiştir. Yönetmelik'in 57. maddesinde genel olarak adli kontrol kararlarının yerine getirilmesi ve 103. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendinde de konutu terk

³² Cumhuriyet Şahin/Neslihan Gökçürk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 328, Yener Ünver/Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s. 394.

³³ Bahri Öztürk/Behiye Eker Kazancı /Sesim Soyer Güleç, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2103, s. 78.

³⁴ Hüsnü Aldemir, Yakalama Gözaltına Alma Tutuklama Adli Kontrol, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 250.

³⁵ Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 20202, s. 354.

³⁶ RG, 10/11/2021, S: 31655.

etmeme kararının infazının nasıl yerine getirileceği açıklanmıştır. Fıkraya göre konutu terk etmeme tedbiri, kişinin yaşadığı konutun çevresi sistem haritası üzerinde kısıtlı alan haline getirilerek, kararda belirtilen zaman dilimi içerisinde yükümlünün konutunda bulunup bulunmadığının elektronik cihazlar kullanılmak suretiyle izlenerek yerine getirilmektedir. Buna göre şüpheli veya sanığın toplum içinde izlenmesi, gözetimi ve denetimi elektronik cihazlar vasıtasıyla icra edilmiş olmaktadır. Söz konusu tedbirin amacının şüpheli veya sanığın ceza muhakemesi sürecinde elde bulundurulmasını ve kaçmasını önlemek olduğu görülmektedir.³⁷

Yönetmelikte yer verilen maddeler dikkate alındığında konutu terk etmeme tedbiri, ceza muhakemesinin gerek soruşturma evresinde gerekse kovuşturma evresinde şüpheli veya sanık hakkında uygulandığında bu kişilerin kararda bir süre verilmesi halinde bu süre boyunca, süre tayin edilmemesi halinde ise tedbirin sonlandırılmasına karar verilmeye kadar kesintisiz bir şekilde Cumhuriyet savcılığına ve mahkemeye verilen ikamet adreslerindeki konutlarının dışına izin almadan veya bir mazereti olmadan çıkmalarının yasaklanması şeklinde tanımlanabilir.³⁸ Bu durumda şüpheli veya sanık, haklarında verilen tedbir sona erdirilinceye kadar yaşamlarını konutlarında sürdürmek zorundadır.

C. KONUTU TERK ETMEMENİN KOŞULLARI

I. Bir Suçun Bulunması

Konutu terk etmeme tedbirine karar verilebilmesi için evleviyetle suç ve ceza öngören kanunlarda belirtilen bir suçun işlediği iddiasının bulunması gerekmektedir. Kişinin bu anlamda ya şüpheli ya da sanık konumunda olması aranmaktadır. Adli kontrol tedbirine bir suç sebebiyle karar verilebilecek olması nedeniyle Kabahatler Kanunu kapsamında yer alan bir kabahatin işlenmesinden ötürü yahut disiplin tedbiri olarak adli kontrol tedbiri olan konutu terk etmeme tedbirine de başvurulamaz.

CMK'nın 100. maddesinin 4. fıkrasında sadece adli para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama yasağı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ÇKK'nın 21. maddesinde de on beş yaşını doldurmayan çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı tutuklamaya karar verilemeyeceği düzenlenmiştir. 109. maddenin 2. fıkrasında tutuklama yasağı bulunan hallerde de adli kontrole karar verilebilir denilmekte ise de konutu terk etmeme tedbirinin bir hürriyetten yoksun bırakma olarak görüldüğünden, tedbire karar verebilmek için kural olarak tutuklama nedenlerinin bulunması da aranacaktır.³⁹ 109. maddenin ilk fıkrasında tutuklama sebeplerinin varlığı halinde de adli kontrol kararı verilebilecek olması bu

³⁷ Aldemir, s. 265.

³⁸ Aldemir, s. 265.

³⁹ Yılmaz, s. 118.

görüşü destekler niteliktedir. Diğer adli kontrol tedbirleri için geçerli olmakla birlikte konutu terk etmeme tedbirinin özgürlükten yoksun bırakma olarak kabulü sonrasında tutuklama yasağının olduğu hallerde de bu tedbire karar verilebileceğini savunmak kendi içinde çelişki oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle açıkça tutuklama yasağının söz konusu olduğu hallerde konutu terk etmemeye karar verilmemelidir. Yine CMK'nın 109. maddesinin 7. fıkrasında kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabileceği belirtilmiş olmakla birlikte bu kuralın konutu terk etmeme tedbiri dışındaki diğer adli kontrol hükümleri bakımından uygulanabileceğini söylemek daha doğru bir yaklaşım olur.

Tutuklama yasağının söz konusu olduğu haller dışında konutu terk etmeme tedbirinin uygulanmasını sınırlayan veya uygulanmasını zorunlu kılan bir düzenleme bulunmakta mıdır? Bir başka ifadeyle konutu terk etmeme tedbiri için şüpheli veya sanıkların kişilik özelliklerinin ayrıca bir etkisi var mıdır? 14/4/2020 tarihinde kabul edilen 7242 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle CMK'nın 109. maddesinin 4. fıkrası yeniden düzenlenmiştir. Buna göre maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremediği İnfaz Kanunu'nun 16. maddesinin 3. fıkrası uyarınca tespit edilen şüpheliler ile gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadın şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir. Düzenleme ile CMK dolaylı olarak bu tür kişiler hakkında tutuklama koruma tedbiri yerine bu tedbire göre daha hafif nitelikte olan adli kontrol yükümlülüğüne ve tabi ki konutu terk etmeme tedbirine karar verilmesinin öncelikli olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamış olmaktadır.⁴⁰

7242 sayılı Kanun'un 15. maddesinin gerekçesine baktığımızda tutuklama koşullarının varlığına rağmen, maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremediği İnfaz Kanunu'nun 16. maddesinin 3. fıkrası uyarınca tespit edilen şüpheliler ile gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren 6 ayı geçmemiş bulunan kadın şüphelilerin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilmesine imkân sağlanmıştır. Gerekçede, esasında İnfaz Kanunu'nun 4. ve 6. fıkralarında hükümlüler bakımından bu hususların düzenlendiği ve aynı Kanun'un 116. maddesinde tutukluluk haliyle uzlaşır nitelikte olması durumlarında 16. madde hükümlerinin uygulanabileceği, ancak uygulamada bu hükme rağmen tutuklu şüpheliler hakkında farklı uygulamaların gerçekleştirildiği ve mağduriyetlerin ortaya çıkmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Getirilen düzenlemeyle, uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi ve yaşanabilecek mağduriyetlerin önüne geçilebilmesi amaçlandığı ifade edilmiştir.⁴¹

⁴⁰ Hüseyin Turan, "Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkına Müdahale Oluşturan Tutuklamanın Ölçülü Olması ve 7242 Sayılı Kanun'un 15. Maddesinin Bu Kapsamda Değerlendirilmesi", Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı, 29-30 Mayıs 2020, İbni Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2020, s. 688 vd.

⁴¹ <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d27/c039/tbmm27039078ss0207.pdf> (S.e.t.: 8/7/2024).

İnfaz Kanunu'nun 16. maddesinde; yaşlılık, engellilik, ağır hastalık, gebelik, doğum gibi durumlarda kesinleşmiş hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının ertelenebileceği öngörülmüştür. Sözü edilen haller, geçici olduğundan, bu durumların sona ermesi halinde hapis cezası kaldığı yerden infaz edilebilecektir. Gebeliğin doğumla sona ermesi, bebeğin belirli bir yaşa gelmesi, hastalığın iyileşmesi sonrasında kesinleşmiş hükümlerin infazı gerçekleştirilecektir.

İnfaz Kanun'unda gerek cezanın infazının ertelenebileceği kişilerin gerekse hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının konutta yerine getirilmesine karar verilebilecek kişilerin kişilik özelliklerinin benzer olduğu görülmektedir. Kanun koyucunun, yaşlılığı, engelli olma halini, gebeliği ve küçük çocuk sahibi olan annenin kişilik özelliklerini dikkate alarak cezanın belli bir süreyle ertelenmesinde diğer hükümlülere göre farklı değerlendirmiştir. Yine, cezanın konutta çektilmesinde de aynı kişiler için farklı bir düzenleme benimsenmiştir. Bu iki düzenlemenin CMK'ya yansması 7242 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle gerçekleştirilmiştir. Ceza muhakemesinin soruşturma veya kovuşturma evresinde belirtilen kişilerin bir suça karışması ve tutuklama koşullarının varlığının söz konusu olduğu hallerde öncelikle tutuklama yerine uygulanış şekli de dikkate alındığında daha hafif nitelikte olan konutu terk etmeme tedbirinin uygulanması insan hakları açısından daha uygun olacaktır.

2. Tutuklama Nedenlerinin Bulunması

Konutu terk etmeme tedbirine karar verilecek olayda tutuklama kararı verilebilmesi için aranan ve bir ön koşul olan kuvvetli suç şüphesinin bulunması zorunluluktur.⁴² Ceza soruşturmasının başlatılabilmesi için aranan basit şüphenin, iddianamenin kabulü için gerekli olan yeterli şüphenin ve şüphelinin veya sanığın yakalanması yahut suça ilişkin delillerin ele geçirilmesi amacıyla verilen arama kararları için bulunması zorunlu olan makul şüphenin varlığı, konutu terk ememe tedbirine karar verilebilmesi için yeterli olmayabilecektir. Zira CMK'nın 109. maddesinin ilk fıkrası, adli kontrol kararı verilebilmesi için tutuklama sebeplerinin varlığını ayrıca gerekli görmüştür.

Tutuklamanın meşru sebepleri, kaçma ve delilleri gizleme veya yok etme olarak iki başlık altında toplanabilir. O halde, konutu terk etmeme tedbirine karar verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin bulunması tek başına yeterli görülmemekte, bununla birlikte bir tutuklama nedeninin de bulunması aranmaktadır. AYM, bireysel başvuruda konutu terk etmeme tedbirinin hukukiliğini incelerken, tutuklamanın hukukiliği incelemesindeki kriterleri aynen uygulamaktadır.⁴³

Kuvvetli suç şüphesinin ve bir tutuklama nedeninin bulunup bulunmadığı yönünden konutu terk etmeme tedbirinin bireysel başvuruda incelenme şekline değinmek gerekir. AYM birden çok başvuruda konutu

⁴² *Esra Özkan Özakça* [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, § 86.

⁴³ *Esra Özkan Özakça* [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, § 85-95; F.H., B. No: 2020/34559, 18/10/2023, § 20.

terk etmeme tedbirini incelemiş ve sonuçlandırmıştır. Her bir başvuruda öncelikle incelenen husus TCK'nun veya ceza içeren özel kanunlar kapsamında yürütülen bir ceza soruşturması sürecinde konutu terk etmeme tedbirinin uygulanıp uygulanmadığıdır.⁴⁴ Bugüne değin verilen kararlarda konutu terk etmeme tedbirinin bir suç kapsamında uygulanmadığına dair bir tespit bulunulmadığı gözlemlenmiştir. İkinci aşamada incelenen husus tutuklama tedbirinde olduğu gibi kuvvetli suç belirtisinin bulunup bulunmadığıdır. Bu ise somut olayın koşullarına göre değerlendirilmektedir. Bazı başvurularda kuvvetli belirtinin bulunmadığı tespit edilerek Anayasanın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. *Esra Özkan Özakça, Al Bal ve İslam Çapraz* başvurularında konutu terk etmeme tedbirine başvurulmasının ön koşulu olan kuvvetli suç şüphesinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.⁴⁵ Eğer böyle bir sonuca varılmış ise kural olarak üçüncü aşamaya yani tedbire başvurulması için gerekli olma meşru nedenlerin var olup olmadığına veya bu tedbirin ölçülü olarak uygulanıp uygulanmadığına bakılmamaktadır. Bir kısım başvurularda kuvvetli suç şüphesinin bulunmasına karşılık tutuklama nedenlerinden birisinin bulunmadığı nedeniyle yine Anayasanın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Kuvvetli belirtinin varlığı tespit edildikten sonra Anayasada ve CMK'da belirtilen tutuklamanın meşru amaçlarından birisinin konutu terk etmeme tedbiri bakımından olup olmadığına bakılmaktadır.

Tutuklama kararı, kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebilmektedir. Konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif bir tedbir oluşu dikkate alındığında sadece Anayasada öngörülen bu amaçlarla verilebilecektir. Ayrıca CMK'da bir diğer tutuklama nedeni olarak suçun katalog suç listesi içinde olması kabul edilmiştir. Tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bu tedbire karar verilirken bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmasını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi göz önünde tutulmalıdır. Sulh ceza hakimliği veya bir mahkeme, konutu terk etmeme tedbirine karar verdiğinde, kararında; kişinin sabit ikametgâh sahibi olduğunu, bu nedenle kaçma şüphesinin bulunmadığını, ayrıca delillerin büyük oranda toplandığını, dolayısıyla şüpheli veya sanığın delilleri karartabileceğine dair bir bilginin de olmadığını açıkça belirtmesi durumunda, konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının bulunmadığının açıkça kabul edildiği sonucuna varılmaktadır. Bu halde AYM, kendisinin aksi bir sonuca varmasını mümkün görmemektedir.⁴⁶ *Muhammed Bedran Çoğaltay* başvurusunda da AYM benzer şekilde meşru amacın bulunmadığını tespit ederek ihlal kararı vermiştir.⁴⁷ Buna karşılık AYM, *M.S.* başvurusunda konutu terk etmeme tedbirine karar verilmesinde hem meşru amacın bulunduğunu hem de uygulanan tedbirin ölçülü olduğunu belirterek bir ihlalin olmadığını tespit

⁴⁴ Diğerleri arasında bkz. *Ali Bal*, B. No: 2021/16165, 13/2/2024, § 17; *İslam Çapraz*, B. No: 2021/16746, 28/2/2024, § 17.

⁴⁵ *Ali Bal*, § 20, *İslam Çapraz*, § 21, *Esra Özkan Özakça*, § 92.

⁴⁶ *Helin Soylu*, B. No: 2021/21495, 13/2/2024, § 24.

⁴⁷ *Muhammed Bedran Çoğaltay*, B. No: 2021/25973, 13/2/2024, § 24

etmiştir.⁴⁸ Zira son aşamada konutu terk etme tedbirine başvurulmasının hukukiliğinin incelenmesinde tedbire başvurulmasının ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.

Konutu terk etmeme tedbirinin elektronik kelepçe takılarak icra edilmesi de bireysel başvuruya konu edilmiştir. Çocuk olan başvuru M.S., hakkında elektronik kelepçe takılarak konutu terk etmeme tedbirine karar verilmiş olmasının hukuka aykırı olduğunu ve bu uygulamanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. AYM, elektronik kelepçenin kişinin konutundan ayrılıp ayrılmadığının takip edilmesini ve dolayısıyla adli kontrol tedbirinin icrasını sağladığı, başvuru kişinin kaçmasının önlenmesi meşru amacı yönünden işlevsel bir niteliği bulunduğu gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.⁴⁹

Görüldüğü üzere AYM, konutu terk etmeme tedbirinin tutuklamaya seçenек bir koruma tedbiri olduğunu kabul ederek bu tedbire ancak suçluluğu konusunda kuvvetli belirti bulunan şüpheli veya sanıklar hakkında karar verilebileceğini, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen bu amaç yönünden başvurulabileceğini ve bir ölçüsüzlük yoksa tedbire ancak başvurulabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması durumunda şüpheli veya sanığın konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmaması gerekmektedir.

3. Hâkim veya Mahkeme Kararı

CMK'nın 110. maddesine göre konutu terk etmeme tedbirine ceza muhakemesinin soruşturma evresinde karar verilebileceği gibi kovuşturma evresinde de karar verilebilir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcılığı sulh ceza hakimliğinden şüpheli hakkında sadece konutu terk etmeme tedbirinin uygulanmasını talep edebilir. Savcılık, tutuklama talep ettiğinde de sulh ceza hakimliği tutuklamaya nazaran daha hafif bir tedbir olan adli kontrol tedbirine ve bu arada konutu terk etmeme tedbirine de karar verebilir.⁵⁰ Kovuşturma evresinde ise gerekli görüldüğünde asliye ceza mahkemesi ve ağır ceza mahkemeleri, daha önce hakkında tutuklama kararı verilen sanığın, müdafinin veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine konutu terk etmemeye karar verebilir. Herhangi bir adli kontrol yükümlülük yüklenilmemiş olan ve tutuksuz olarak yargılanan sanık hakkında da mahkeme resen veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine konutu terk etmeme tedbiri kararı verebilir.

CMK'da adli kontrol kararlarına itiraz sistemi de kabul edilmiştir. Adli kontrol kararının kaldırılması başlıklı CMK'nın 111. maddesine göre şüpheli veya sanığın yahut bunların müdafisi, soruşturma evresinde sulh ceza hakimliğinden, kovuşturma evresinde ise mahkemeden konutu terk etmeme

⁴⁸ M.S., B. No: 2018/25505, 25/2/2021, § 77.

⁴⁹ M.S., B. No: 2018/25505, 25/2/2021, § 77, 83.

⁵⁰ Koç, s. 202.

tedbirinin kaldırılmasını isteyebilecektir. Mahkeme veya sulh ceza hâkimliğinin karar vermeden önce Cumhuriyet savcılığının görüşünü alması gerekmektedir. Mahkeme ve sulh ceza hakimliği, talebi beş gün içinde inceleyip sonuçlandıracaktır. Sulh ceza hakimliği ve mahkeme, somut olayın koşullarına göre 110. maddenin 2. fıkrası gereğince şüpheli veya sanık hakkında bir veya birden çok yeni adli kontrol yükümlülüğü koyabilir; uygulanan yükümlülüğü bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir. Dolayısıyla konutu terk etmeme tedbirine daha önce karar verildiği durumlarda, bu tedbirden daha hafif olan diğer adli kontrol tedbirlerinden herhangi birisine de karar verilebilir.

Tutuklama kararları için CMK'nın 108. maddesinde öngörülen tutukluluğun resen gözden geçirilmesini konu alan inceleme süresine ilişkin benzer bir düzenleme, adli kontrol yükümlülükleri için 110. maddenin son fıkrasında yapılmıştır. Söz konusu düzenleme 8/7/2021 tarihli 7331 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle CMK'ya dahil edilmiştir. Bu tarihten önce CMK'da böyle bir süre öngörülmediğinden ancak bir talep olduğunda incelenme imkânı bulunmaktaydı. Maddeye göre en geç dört aylık süreler içinde, yani bu süre dolmadan şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüğünün, bu arada konutu terk etmeme tedbirinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından; kovuşturma evresinde ise resen mahkeme tarafından 109. madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar verilmesi gerekmektedir.

CMK'da ayrıca adli kontrol tedbirlerine uymamanın sonuçları da düzenlenmiş ve buna ilişkin 112. maddede, adli kontrol hükümlerini ve bu kapsamda konutu terk etmeme tedbirini isteyerek yerine getirmeyen veya ihlal eden, örneğin elektronik kelepçeyi kırarak kaçan, konut dışına elektronik kelepçeyle çıkan veya elektronik kelepçeyi üzerinden çıkaran şüpheli veya sanık hakkında yargılama sonunda hükmedilecek hürriyeti bağlayıcı cezanın süresi ne olursa olsun hemen yetkili yargı mercilerince tutuklanacağı öngörülmüştür. Bu tür durumlarda tutuklama yoluyla özgürlüğün yoksun bırakılması Anayasanın 19. maddesinin 2. fıkrasında mahkeme kararında belirtilen yükümlülüğünün ihlali dolayısıyla verilmiş olmaktadır. Adli kontrol yükümlülüğünün ihlali dolayısıyla verilecek tutuklamanın koşulları için bu aşamada CMK'nın 100. maddesine başvurulmaya gerek kalmamaktadır.⁵¹

D. KONUTU TERK ETMEME TEDBİRİNİN SÜRESİ

CMK'nın 102. maddesinde tutuklulukta geçirilebilecek çekirdek ve uzatma süreleri, bir başka ifadeyle toplam tutukluluk süreleri benimsenmiştir. Ayrıca soruşturma sürecinde geçirilebilecek tutukluluk süresine de bir sınır getirilmiştir. Buna karşılık tutuklama yerine uygulanabilecek adli kontrol hükümleri için başlangıçta herhangi bir süre belirlenmemiştir. Adli kontrol tedbirleri için başlangıçta öngörülmeyen süre sınırlaması, 8/7/2021 tarihinde kabul edilen 7331 sayılı Kanun'un 17.

⁵¹ Bkz. *Mustafa Gökaş*, B. No: 2021/44260, 14/12/2023, § 49 vd.

maddesiyle CMK'ya 110/A maddesi eklenerek getirilmiştir. Maddede böylece üç tip süre belirlenmiş, bunlardan ilki ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde, bir başka ifadeyle asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suçtan dolayı verilen adli kontrol yükümlülüğünün süresidir ve bu süre en çok iki yıldır. Zorunlu hâllerde gerekçesi gösterilerek bu sürenin bir yıl daha uzatılmasına karar verilebilecek olup toplam süre 3 yıldır. Diğer süre ise ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde kabul edilmiştir. Bu mahkemenin görev alanına giren işlerde adli kontrol süresi en çok üç yıl olarak kabul edilmiş, ancak bu süre zorunlu hâllerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilecektir; fakat bu uzatma süresi ise toplam üç yılı geçememektedir, dolayısıyla toplam süre uzatma kararıyla birlikte 6 yıldır. Üçüncü belirlenen süre şekli ise yine ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren ancak Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda kabul edilmiş olan süredir. Bu tür suçlarda adli kontrol süresi yine üç yıldır, ancak uzatma süresi dört yılı geçemeyecektir. Toplam süre ise uzatmayla birlikte 7 yıldır. Doğaldır ki, adli kontrol türü olarak konutu terk etmeme tedbiri için de bu süreler aynen geçerlidir. Kanun, çocuklar için adli kontrol sürelerinin yarı oranında uygulanacağını belirtmiş, buna göre suça sürüklenen çocuk şüpheli ve sanık olduğunda hakkında konutu terk etmeme tedbiri uygulandığında maddede öngörülen bu süreler işlenen suça göre yarı oranında uygulanacaktır.

Soruşturma ve kovuşturma sürecinde şüpheli veya sanığın ne kadar bir süre ile özgürlüğünden yoksun bırakılabileceği, tutuklamada olduğu gibi adli kontrol tedbirlerinde de kabul edilmesi, insan hakları açısından olumlu bir gelişmedir. Sürenin getirilmiş olması konusunda bir tartışma bulunmamakla birlikte, bu sürelerin ilk derece mahkemesince bir hüküm verildikten sonra istinaf veya temyiz aşamasında de devam ettirildiği durumlarda, istinaf ve temyizde geçen bu sürelerin toplam adli kontrol süresine dahil edilip edilemeyeceği tartışmalıdır.⁵² Uygulamada mahkemeler, istinaf ve temyiz kanun yolu aşamasında geçen adli kontrol süresini, CMK'da öngörülen toplam adli kontrol tedbirinin süresine dahil etmeme eğilimindedir. Başka bir deyişle, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararıyla birlikte tedbir süresinin de kesildiği kabul görmektedir. Buna gerekçe olarak ise mahkemeler, AİHM ve AYM'nin tutukluluğun makul süreyi aştığı şikayetleri incelediği aşamada ilk derece mahkemelerince bir hüküm verildiği durumda suç isnadına bağlı tutukluluğun sona erdiği ve hükme bağlı tutmanın başladığı nedeniyle hükümden sonraki sürede, istinaf ve temyizde geçen sürenin, tutuklukta geçen süreye dahil edilmediğine dair içtihatlarını göstermektedir.

Kural olarak adli kontrol tedbirlerinin, özellikle de özgürlükten mahrumiyet oluşturan konutu terk etmeme tedbirinin tutuklama ile aynı şartlara tabi olması, tutuklama tedbirinin ölçülü olmadığına kanaat getirildiği

⁵² Ersan Şen/Erkan Duymaz, "Adli Kontrol ve Tutukluluk Sürelerinin Hesaplanmasında Kanun Yolunda Geçen Sürenin Dikkate Alınmaması Sorunu", <https://sen.av.tr/tr/makale/adli-kontrol-ve-tutukluluk-s%C3%BCrelerinin-hesaplanmasında-kanun-yolunda-gecen-s%C3%BCrenin-dikkate-alınmaması-sorunu> (s.e.t.: 13/5/2024).

durumlarda sulh ceza hakimliği veya mahkemelerin somut olayın koşullarına göre adli kontrol tedbirine başvurmaları, tutukluluk süresinin hesaplanmasında kullanılan ölçütlerin adli kontrol altında geçen sürenin hesaplanmasında da kullanılması anlaşılabilir bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında, istinaf veya temyiz aşamasında azami sürelerin dolmasına rağmen adli kontrol tedbirlerinin kaldırılmaması, AİHM ve AYM içtihatları ile uyumlu gözükmemektedir. Fakat bu yaklaşım tarzı CMK'nın sözüne ve amacına aykırı bir durum oluşturmaktadır.⁵³ AYM tarafından bu konuda karara bağlanmış bir başvuru, çalışmanın hazırlandığı tarih itibariyle bulunmamaktadır.

III. ÖZGÜRLÜKTEN MAHRUMİYET NEDENİ OLARAK KONUTU TERK ETMEME

Konutu terk etmeme tedbirinin düzenlendiği CMK'nın adli kontrol başlıklı 109. maddesinde veya kanunun diğer maddelerinde, yine adli kontrol hükümlerinin uygulanmasını gösteren Yönetmelikte tedbir bir özgürlükten yoksun bırakma olarak kabul edilmemiştir. Aşağıda değinilecek AİHM ve AYM kararları sonrasında konutu terk etmeme tedbirinde geçirilen iki günlük süre, hapis cezasına mahkûmiyet halinde cezadan mahsup işleminde bir gün olarak kabul edilmiştir. Yine, soruşturma sonunda kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar veya kovuşturma sonunda beraat kararı verilmesi durumunda kişilerin CMK'nın 141. maddesi gereğince tazminat davası açabilecekleri öngörülmüştür. Yapılan bu düzenlemelerle doğrudan olmasa dahi dolaylı olarak yasa koyucu tarafından konutu terk etmeme tedbirinin bir özgürlükten yoksun bırakma nedeni olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz.

AİHM, *Buzadji/Moldova* kararında konutu terk etmeme tedbirinin Sözleşmenin 5. maddesi kapsamında olduğunu, bir başka ifadeyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına bir müdahale niteliğinde bulunduğunu belirtmiştir.⁵⁴ Söz konusu başvuruda, başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbiri konutu terk etmeme önleyici tedbiriyle değiştirilmiş, bu kapsamda hakkında yürütülen ceza dosyasıyla bağlantılı herhangi bir kimseyle iletişim kurması ve evden ayrılması yasaklanmış, her gün savcılığı telefonla aramakla yükümlü tutulmuştur. Kararda, konut terk etmeme tedbirinin derece ve yoğunluğu dikkate alındığında seyahat özgürlüğünün ötesine geçen bir müdahale olduğu ve bu müdahalenin ise özgürlükten yoksun bırakmayı oluşturduğu kabul edilmiştir.⁵⁵

Konutu terk etmeme tedbiri, kişi özgürlüğünü kısıtlayan bir tedbir ise de doğal olarak tutuklamaya nazaran daha hafif bir tedbir olduğu açıktır. Şüpheli veya sanığın hakkında verilen tutuklama kararına yaptığı itirazda

⁵³ Şen/Durmaz; “Adli Kontrol ve Tutukluluk Sürelerinin Hesaplanmasında Kanun Yolunda Geçen Sürenin Dikkate Alınmaması Sorunu”

⁵⁴ *Buzadji/Moldova*, [BD], B. No: 23755/07, 5/7/2016.

⁵⁵ *Mancini/İtalya*, B. No: 44955/98, 2/8/2001, § 17; *Lavents/Letonya*, B. No: 58442/00, 28/11/2002, §§ 64-66; *Ninescu/Moldova*, B. No: 47306/07, 15/07/2014, § 53; *Delijorgji/Arnavutluk*, B. No: 6858/11, 28/4/2015, § 75.

tutuklama yerine konutu terk etmeme tedbirinin uygulanmasını talep ettiği hâlde hâkim veya mahkemenin bu talebi gerekçesiz olarak reddetmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlaline sebep olabilecektir. Keza, ilk önce konutu terk etmeme tedbirine karar verildiği hâlde hiçbir gerekçe gösterilmeksizin daha sonra bu tedbirin kaldırılarak, yerine tutuklama kararı verilmesi de hakkın ihlalini oluşturabilecektir. AİHM, hukuken uygulanma ihtimali bulunduğu hâlde tutuklama tedbiri yerine, gerekçesiz bir şekilde şüphelinin konutu terk etmeme tedbiri altına alınmamasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlaline sebebiyet verdiğini belirtmiştir.⁵⁶

AYM, konutu terk etmeme tedbirinin; kişilerin fiziksel özgürlük alanını yalnızca ikamet ettiği konutun içi ile sınırlandıran, elektronik kelepçe takılmak suretiyle infazı söz konusu olabilen ve kaldırılıncaya kadar da gün boyunca kesintisiz olarak devam ettirilen, uyulmadığında ise şüpheli veya sanık hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasına neden olabilen adli kontrol tedbiri niteliğinde olduğunu, bu hâliyle hareket serbestisi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri seviyede bulunduğunu dikkate alarak, gözaltı ve tutuklama gibi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale oluşturduğu sonucuna varmıştır.⁵⁷

Konutu terk etmeme tedbiri dışında kalan sadece geceleri evden çıkmama, ikamet yerinden uzaklaşmama, barlara ve eğlence yerlerine gitmeme, kamuya açık toplantılara katılmama, belli yerlere gitmeme, belli günlerde imza atma gibi önleyici tedbirlerde özgürlükten yoksun bırakma bulunmamaktadır.⁵⁸ Yine CMK'nın 109. maddesinde adli kontrol türleri olarak sayılan yurt dışına çıkamamak, hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak ve hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrularına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak, belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek ve belirlenen yer veya bölgelere gitmemek tedbirleri şüpheli veya sanığın hareket serbestisini kısıtlamakta ise de özgürlükten tamamen yoksun bırakmamaktadır. Özellikle bu tür tedbirlerde gün boyunca evden çıkma konusunda bir kısıtlama söz konusu değildir. Sayılan bu tedbir çeşitlerinde hareket serbestisi belli ölçüde kısıtlanmaktadır, fakat sosyal bir hayata sahip olunması ve dış dünya ile ilişkilerin sürdürülmesi pekâlâ mümkündür.⁵⁹ Bu tür tedbirler, görüleceği üzere daha ziyade seyahat hürriyeti alanına girmekte ve bu özgürlüğe müdahale oluşturmaktadır.

A. KONUTU TERK ETMEMEMEDE GEÇEN SÜRENİN MAHSUBU

Konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinde geçen süre, bu tedbirin gözaltı ve tutuklama tedbirleri gibi özgürlükten mahrumiyet olarak

⁵⁶ *Darvas/Macaristan*, B. No: 19547/07, 11/06/2011, bkz. Koç, s. 201.

⁵⁷ *Esra Özkan Özakça* [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020.

⁵⁸ Şirin, s. 36 vd.

⁵⁹ *De Tomaso/İtalya* [BD], B. No: 43395/09, 23/2/2017, *Raimondo/İtalya*, B. No: 12954/87, 22/2/1994.

görülmeyişi dönemde, sanık hakkında verilen hapis cezasının kesinleşmesinden sonra hükmün infazı aşamasında TCK'nın 63. maddesi gereğince cezadan mahsup edilmemekteydi. Çünkü 63. maddeye göre, hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve sadece kişi hürriyetini sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilebilmektedir. Adli para cezasına hükmedilmesi durumunda ise bir gün yüz Türk Lirası sayılmak üzere bu cezadan indirim yapılabilmektedir.

TCK'ya göre mahsup işlemi yapılabilmesi için hükmün kesinleşmesinden önce özgürlüğü sınırlayıcı gözaltı veya tutuklama gibi tedbirlerin uygulanmış olması gerekmektedir. AİHM ve AYM'nin konutu terk etmeme tedbirini özgürlüğü kısıtlayıcı bir tedbir olarak görmesi sonrasında, yasa koyucu bu konuda yeni bir düzenleme yapma yoluna gitmiştir. 7331 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 15. maddesi ile CMK'nın 109. maddesinin 6. fıkrasına eklenen cümleyle konutu terk etmeme tedbiri altında geçen iki günlük sürenin cezanın infazının mahsubunda bir gün olarak dikkate alınacağı kabul edilmiştir.⁶⁰

Yeni düzenlemeye göre, konutu terk etmeme adli kontrol tedbirine muhatap olan sanık veya şüpheli, hakkında hapis cezası kesinleştiğinde, cezanın infazı aşamasında bu tedbirin TCK'nın 63. maddesi gereğince cezanın süresinden düşülmesini talep edebilecektir. Talep edilmediği durumda dahi infazda bu hususun resen dikkate alınması gerekecektir. Bu yüzden iddianamede, mahkemelerin ise gerekçeli kararlarında; şüpheli veya sanık hakkında soruşturma ve kovuşturma evresinde konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanmış ise, bunun başlangıcını ve sona erme tarihlerini, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinde olduğu gibi göstermesi gerekir. 7331 sayılı Kanun'un 15. maddesi, konutu terk etmeme tedbirinin kişi özgürlüğünü kısıtlayıcı bir müdahale olduğunu dolaylı olarak kabul etmiştir.⁶¹

Mahsup işlemi de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının düzenlendiği Anayasanın 19. maddesinin kapsamında yer alan bir güvencedir. Mahsup kararıyla şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinin soruşturma veya kovuşturma everesinde henüz daha bir hüküm verilmeden önce hürriyetinden yoksun bırakıldığı sürelerinin, yargılama sonunda verilen mahkûmiyet hükmünün süresinden düşülmesini konu edinir.⁶² Doğrudan veya dolaylı olarak kişilerin ceza infaz kurumunda kalacakları süreyi etkileyen durumlar, kısaltan işlemler kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı

⁶⁰ R.G. T:14/7/2021, S: 31541.

⁶¹ Maddenin kabul edilme gerekçesinde de bu hususa vurgu yapıldığı görülmektedir. "Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun adli kontrol yükümlülüklerinin düzenlendiği 109 uncu maddesinin altıncı fıkrasında değişiklik yapmak suretiyle, kişi özgürlüğünü sınırlama sonucunu doğuran konutu terk etmeme yükümlülüğünün cezadan mahsup edilebilmesine imkân tanınmaktadır. Buna göre, konutu terk etmeme yükümlülüğü şahsi hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak, bu yükümlülük altında geçen her iki günün, cezanın mahsubunda bir gün olarak dikkate alınacağı hükme bağlanmaktadır" bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss274.pdf> (S.e.t.: 8/7/2024).

⁶² Burhan Yaz [GK], B. No:2021/7919, 29/5/2024, § 47.

kapsamında değerlendirilmektedir.⁶³ Bu haliyle mahsup kurumu, cezaevinde kalınması gereken süreyle doğrudan ilgilidir. AİHM, mahsup kararının açıkça tazmin sağlamak amacına yönelik olduğunda ve bunun ilgili kişinin çektiği ceza üzerinde ölçülebilir bir etkisi bulunduğu, mahsubun Sözleşmenin 5. maddesi anlamında bir tazmin (giderim) teşkil edebileceğine karar vermiştir.⁶⁴

Konutu terk etmeme tedbirinde geçen iki günlük sürenin bir gün olarak mahsubu, ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlaline neden olabilir mi? İlk olarak özgürlükten yoksun bırakma olarak kabul edilmekle birlikte konutu terk etmeme tedbiri gözaltı veya tutuklama gibi değildir. Konutu terk etmeme, kişinin bizzat kendi evinde icra edilmekte iken, tutuklama vb. gibi tedbirler, kapalı ve kilitli bir alanda ve kamu makamlarının kontrolünde yerine getirilmektedir. Konutu terk etmeme tedbirinde kural olarak kesintisiz konutu terk etmemek gerekmekte ise de bu süreçte kişinin bir sınırlama bulunmadan her türlü bireysel ve kitlesel iletişim araçlarını kullanabilmektedir, dahası evde yaşayan ve eve gelen kişilerle sosyal hayatını devam ettirebilmektedir. Buna karşılık, diğer özgürlükten yoksun bırakmalarda bu tür sosyal ilişkilere ve iletişim araçlarının kullanılmasına sınırsız bir izin verilmemektedir. Görüldüğü gibi, konutu terk etmeme tedbiri tutuklamaya nazaran temel hak ve özgürlükler üzerinde daha hafif bir etkiye sahiptir. Bir başka ifadeyle konutu terk etmeme, tutuklama ve gözaltındaki gibi aynı yoğunlukta uygulanan bir tedbir mahiyetini taşımamaktadır. Bu yüzden hükümden önce uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin süresinin tamamen infaz kurumunda, tutuklevinde veya nezarethanede geçirilmiş gibi görülemeyeceğinden CMK'da kabul edilmiş olan iki günlük sürenin bir gün olarak sayılması, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bakımından ölçülü kabul edilebilir. AYM, *Burhan Yaz* kararında konutu terk etmemek tedbiri altında geçen sürelerin mahkumiyet halinde mahsup edilmesinin gerekli olduğunu, ancak bu mahsup edilme zorunluluğunun söz konusu tedbir altında geçen sürelerin tamamının mahsup edilmesi olarak anlaşılamayacağını, zira tedbirin niteliği dikkate alındığında kanun koyucu tarafından farklı mahsup oranının belirlenebileceğini, bu sebeple konut terk etmeme tedbirinde geçen iki günün bir gün olarak mahsupta değerlendirilmesinin ölçülü olduğu sonuca varmıştır.⁶⁵

B. KONUTU TERK ETMEMENİN TAZMİNAT KAPSAMINA ALINMASI

Özgürlükten mahrum bırakılan kişilere Sözleşmenin 5. maddesinin 5. fıkrasında ve Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrasında tazminat talep etme hakkı sağlanmıştır.⁶⁶ Ancak kişilerin tazminat haklarının doğabilmesi için

⁶³ *İbrahim Uysal*, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26.

⁶⁴ *Porchet/İsviçre*, B. No: 36391/16, 8/10/2019, §§ 18-25.

⁶⁵ *Burhan Yaz [GK]*, B. No:2021/7919, 29/5/2024, § 48.

⁶⁶ Muzaffer Korkmaz, *Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 73.

kişi özgürlüğüne yapılan müdahalenin Sözleşmenin 5. ve Anayasanın 19. maddesinde belirtilen kurallara aykırı olarak yapılmış olması gerekmektedir.⁶⁷ Özgürlüğe müdahale hukuka uygun ise doğal olarak kişilerin tazminat hakkı da doğmamaktadır. Özgürlüğe müdahaleye izin verilen hâllerin sonradan hukuka aykırı olduğunun tespiti sonucu kişilerin uğradıkları bir zarar var ise bu zararların giderilmesi aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir.⁶⁸

Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrasının gerekçesinde, “... *bu madde ile kanuna aykırı hürriyet kısıtlamalarında kişinin uğradığı zararın Devletçe tazmini öngörülmüştür. Bu tazmin otomatik değildir; tazmin şartlarını kanun gösterecektir. Meselâ yargılama sonunda verilen bir beraat kararı yargılama sırasında tutuklu kalmış bir sanığa muhakkak tazminat ödemeyi gerektirmez*”⁶⁹ denilmektedir. Maddede bahsedilen tazmin şartlarını gösterecek kanun şüphesiz bugün itibarıyla 5271 sayılı CMK’dır. CMK’nın konuya ilişkin maddeleri ise aynı Kanun’un 141. ve devamı maddeleridir. Şüphesiz, CMK’nın 141. ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olan “*koruma tedbirleri nedeniyle tazminat*” davalarının kaynağını Sözleşmenin 5. maddesinin 5. fıkrası ve Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrası oluşturmaktadır.⁷⁰ CMK’daki belirtilen düzenlemeler ile özgürlüğü hukuka aykırı olarak elinden alınan herkesin, oluşan her türlü maddi ve manevi zararını devletten isteyebileceği hüküm altına alınmıştır.

AYM bireysel başvuru incelemesinde, Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrası gereğince özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiye tazminat verilebilmesi için kişinin 19. maddenin diğer fıkralarında belirtilen kurallardan en az birine aykırı bir işleme tabi kılınmış olmasını aramaktadır. Tazminat için ya 19. maddenin 2. veya 3. fıkralarında belirtilen durumlara aykırı bir şekilde kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına müdahalede bulunulması ya da özgürlük ve güvenlik hakkına müdahale edilen kimsenin, aynı maddenin 4, 5, 6, 7 ve 8. fıkralarındaki güvencelerden yararlandırılmasının engellenmiş olması gerekmektedir.⁷¹ Bu hallerden birinin varlığı hâlinde uğranılan zararların devlet tarafından ödenebilmesi mümkün olabilmektedir.⁷²

Ceza muhakemesinde koruma tedbirleri olan yakalama, gözaltına alma veya tutuklama gibi nedenlerle özgürlükten mahrum bırakılan kişilere CMK’nın 141. vd. maddelerinde tazminat hakkı sağlanmıştır. Buna karşılık yine bir koruma tedbiri olan adli kontrol tedbirleri için ise CMK’da bir tazminat yolu kabul edilmemiştir. Zira adli kontrol tedbirlerinin kişi

⁶⁷ *N.C./İtalya* [BD], B. No: 24952/94, 18/12/2002, § 49. *Safkan Aydoğdu*, B. No: 2014/7498, 5/4/2017.

⁶⁸ Öztürk/Tercan/Erdem vd., s. 577, Nur Centel/Hamide Zafer; Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Bası, Beta Yayınları, s. 541.

⁶⁹ <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1169/200901027.pdf>

⁷⁰ Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi: İnsan Hakları Raporu (2018-2019), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Aralık 2019, Ankara, s. 185.

⁷¹ Korkmaz, (2019), s. 19.

⁷² *Safkan Aydoğdu*, B. No: 2014/7498, 5/4/2017, § 44-45.

hürriyeti ve güvenliği hakkına bir müdahale oluşturduğu düşünülmemiştir. Haklarında konutu terk etmeme tedbiri uygulanan şüpheli veya sanıkların, soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi üzerine veya kovuşturma sonunda beraat kararı verildiği durumda CMK'nın 141. maddesi gereğince açtıkları tazminat davaları, Kanun'da bir tazminat nedeni olarak görülmemiş olması nedeniyle reddedilmek durumundaydı. Yargıtay da aynı görüşü benimsiyordu.⁷³

Anayasa Mahkemesi ilk defa *Esra Özkan Özakça* başvurusunda konutu terk etmeme tedbirinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal edip etmediğini, bir başka ifadeyle anılan tedbirin hakkın kapsamına girip girmediğini incelemiştir. Bu başvuruda AYM, tedbirin yukarıda belirtilen özelliklerini ve uygulanma biçimini dikkate alarak özgürlükten yoksun bırakma olarak kabul etmiştir. *Y. E.* başvurusunda ise başvuru, hakkında örgüt üyeliği suçundan soruşturma yürütüldüğünü ve yargılama sonunda bu suçtan beraat ettiğini, CMK'nın 141. maddesi gereğince açtığı tazminat davasında mahkemenin konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri konusunda herhangi bir değerlendirme yapmadığını, bu tedbir dolayısıyla kendisine bir tazminat ödenmediğini iddia etmiştir. AYM, ağır ceza mahkemesi tarafından tazminat konusunda bir değerlendirme yapılmadığı için öncelikle uygulanan tedbirin Anayasanın 19. maddesi bağlamında hukuki olup olmadığını incelemiştir. Bu çerçevede bir suç dolayısıyla konutu terk etmeme tedbirine başvurulduğundan kanuni bir temelini olduğu, tutuklama için aranan kuvvetli suç şüphesinin bu tedbir yönünden de bulunduğu sonucuna varılmıştır. Meşru nedenlerin varlığı yönünden yapılan incelemede ise ağır ceza mahkemesince tedbire başvurulurken kaçma şüphesinin bulunmadığına açıkça değinildiği, delillerin yok edilmesi veya değiştirilmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılmasını önleme amaçları yönünden ise bir değerlendirmede bulunulmadığı, delillerin soruşturmanın tamamlanmasıyla birlikte toplanmış olduğu tespit edilerek Anayasanın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.⁷⁴

AYM, konutu terk etmeme tedbirinin hukuka aykırı olarak uygulandığını belirledikten sonra 19. maddenin 9. fıkrası gereğince tazminat hakkının uygulanabilirliğini tartışmış ve başvuru Anayasanın 19. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu sonucuna varıldığından Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrasının somut olayda uygulanabilir nitelikte olduğunu, ancak CMK'da herhangi bir tazmin mekanizması bulunmaması nedeniyle de Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrasının da ihlal sonucunu doğurduğuna hükmetmiştir. Çünkü, CMK'nın 141. ve devamı maddelerinde sadece hukuka aykırı olarak yakalanan, gözaltına alınan veya tutuklanan kişilerin uğradıkları zararlar için ağır ceza mahkemelerinde dava açabilecekleri, uğradıkları her türlü maddi ve manevi zararın tazminini isteyebilecekleri hüküm altına alınmıştır. Buna karşılık adli kontrol, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri, tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında açıkça sayılmamıştır. Bu yüzden konutu terk

⁷³ Yargıtay 12. CD, E: 2019/1929, K: 2020/7258, T: 21/12/2020 (<https://portal.uyap.gov.tr/>).

⁷⁴ *E. Y.* [GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 45-46.

etmeme adli kontrol tedbiri bakımından etkili bir tazminat imkânının bulunmadığı sonucuna varılmıştır. AYM, tazminat imkanının bulunmadığı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlaline sebebiyet veren yapısal sorunun çözümü için durumun Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesine de karar vermiştir.⁷⁵

Karar sonrasında 8. Yargı Paketi olarak da ifade edilen 2/3/32024 tarihli ve 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 12. maddesi ile CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasına (ı) bendi eklenmiş, kabul edilen düzenlemeyle konutu terk etmeme tedbirleriyle birlikte uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkole bağımlılığından arınmak amacıyla hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek şeklindeki adli kontrol yükümlülükleri uygulandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen şüpheli ve sanıklara tazminat hakkı getirilmiştir. Kanun, 1/6/2024 tarihinden sonra kesinleşen karar veya hükümler bakımından öncelikle 6384 sayılı Kanun ile kurulan İnsan Hakları Tazminata Komisyonuna başvuruyu zorunlu kılmıştır. Hakkında konutu terk etmeme tedbirine başvuru şüpheli veya sanık, beraat ettiğinde veya kovuşturmaya yer olmadığına dair bir karar verildiğinde, CMK'nın 141. maddesi gereğince ağır ceza mahkemelerinde tazminat davası açamayacaktır, fakat tazminat komisyonuna başvurarak uğradığı maddi ve manevi zararın karşılanmasını isteyebilecektir. Komisyon kararlarına karşı ise itiraz kanun yolu öngörülmüştür. İtiraz kanun yolu tüketildikten sonra hiç tazminat verilmemiş olması ya da düşük oranda bir tazminat hükmedildiği nedenleriyle Ankara Bölge İdare Mahkemesinin nihai kararından itibaren süresinde bireysel başvuru yapılabilecektir.

IV. KONUTU TERK ETMEME TEDBİRİNE HÜKMEDİLENİN HAKLARI

A. MAKUL SÜRE İÇİNDE SALIVERİLME HAKKI

Özgürlüğünden bir suç isnadı nedeniyle yoksun bırakılanın Anayasanın 19. maddesi kapsamında hakları bulunmaktadır. Suç isnadı dışında, idari gözetim altında tutmalarda olduğu gibi, özgürlüğünden yoksun bırakılanlara da yine 19. maddede birtakım haklar tanınmıştır. Bu haklardan ilki, yakalama nedenlerinden ve bir suçlama bulunmakta ise, bu suçlamadan kısa süre içinde haberdar olma hakkıdır. Diğer bir hak, durumunun yakınlarına bildirilmesini, haber verilmesini isteme hakkıdır. Başka bir hak ise, özgürlüğünden yoksun bırakılanın derhal bir hâkim önüne çıkarılma hakkıdır. Soruşturma veya kovuşturma sürecinde bu hak

⁷⁵ AYM'nin TBMM'ye çağrı kararları hakkında bkz. Özcan Altay, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Yeni Dönem: İhlallerin Kaldırılmasına Yönelik Olarak TBMM'ye Çağrı Kararları" (s. 29-53), <https://tihek.gov.tr/public/editor/uploads/insan%20haklar%C4%B1n%C4%B1n%20ko-runmas%C4%B1nda%20yasama%20organ%C4%B1n%C4%B1n%20rolu%CC%88%20bildiriler%20kitab%C4%B1%20v04.pdf> (S.e.t.: 8/7/2024).

yoksunluğu devam ediyorsa, kişiler makul sürede salıverilme hakkına da sahiptir. Habeas corpus güvencesi kapsamında özgürlüğünden yoksun bırakılanın sahip olduğu haklardan birisi de tekrar özgürlüğünü sağlayacak bir mahkemeye başvuru hakkıdır.⁷⁶ Bu hak altında da birtakım haklar bulunmaktadır. Son olarak hukuka aykırı bir şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin devletten tazminat talep etme hakkıdır. Hakların her birisi hakkında ayrıntılı bilgi vermek bu çalışmanın kapsamında mümkün değil ise de bu kısımda sadece konutu terk etmeme tedbiri yönünden bireysel başvuruya konu edilmiş başvurular üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Konutu terk etmeme tedbirinin kişi hürriyeti ve güvenlik hakkını sınırlandıran bir uygulama olarak kabul edilmesi üzerine tutuklama gibi bu tedbirin de öncelikle makul süreyi aşmaması gerekmektedir. Aynı zamanda özgürlükten yoksun bırakılana sağlanan haklardan, konutu terk etmeme tedbirine muhatap olan şüpheli veya sanıklar da yararlanabilecektir. Konutu terk etmeme tedbiri sürecinde kişi, müdafii ile görüşme, soruşturma dosyasına erişim, savcılık görüşünden haberdar olma, belli aralıklarla duruşmalı inceleme, tedbirin sona ermesi için mahkemeye başvurma gibi haklara da sahiptir.⁷⁷ Tedbir sürecinde kişinin, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sağladığı imkanlardan yararlandırılmaması nedeniyle hakkın ihlali sonucuyla da karşılaşılabilecektir.

AYM, konutu terk etmeme tedbirinin süresini tıpkı tutukluluğun makul süreyi aştığı⁷⁸ gibi değerlendirmiş ve Anayasanın 19. maddesinin 7. fıkrası kapsamında sürenin makul olup olmadığını *Muhammet Enes Sezgin* başvurusunda ele almıştır. Zira bu başvuruda konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin makul süreyi aştığı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür.⁷⁹

Terör örgütü üyeliği suçundan soruşturma yürütülen başvuruçunun Cumhuriyet savcılığınca tutuklanması talebiyle sulh ceza hakimliğine sevki yapılmış; Sulh ceza hakimliği ise, başvuruçunun çocuk olmasını, sabit ikametgah sahibi oluşunu, kaçacağı şüphesini uyandıran olguların bulunmamasını, delillerin büyük ölçüde toplanmış olmasını, delillerin saklanması, gizlenmesi şüphesinin bulunmamasını, tutuklamanın tedbir niteliğinde oluşunu ve tutuklamadan beklenen amaca adli kontrol tedbiriyle ulaşılabilecek olduğu gerekçesiyle tutuklama kararı yerine konutu terk etmeme adli kontrol tedbirine karar vermiştir. Karar tarihinde (24/6/2019) CMK'da adli kontrolün süresine ilişkin bir düzenleme bulunmadığından hakimlik, "*CMK'nun 109/3-j maddesi gereğince hakkında takipsizlik kararı verilmesi durumunda bu kararın kesinleşmesine, dava açılması halinde ise mahkemesince tensip zaptında yeni bir karar verilinceye kadar konutunu terk etmemek suretiyle adli kontrol altına alınmasına*" şeklinde karar vermiştir. Yargılama sürecinde başvuruçunun müdafinin değişik tarihlerde konutu terk

⁷⁶ Korkmaz, (2021), s. 33

⁷⁷ Doğru/Nalbant, s. 409.

⁷⁸ AYM'nin tutukluluğun makul süreyi aştığı iddialarını inceleme şekli için bkz. *Halas Aslan*, B. No: 2014/4994, 16/2/2017.

⁷⁹ *Muhammet Enes Sezgin*, B. No: 2020/14085, 19/1/2022.

etmeme tedbirinin kaldırılmasına ilişkin talebi konusunda mahkemece belli bir süre hiçbir değerlendirme yapılmadığı, sonrasında ise başvuru savunun alınmamış olması ve özellikle delillerin toplanmamış olması gerekçesiyle talebin reddine karar verilmiştir. Mahkeme 27/10/2020 tarihinde konutu terk etmeme tedbirinin kaldırılmasına hükmetmiştir. Böylelikle başvuru soruşturma ve kovuşturma sürecinde 16 ay 3 gün süreyle suç isnadına bağlı olarak özgürlüğünden yoksun bırakılmıştır.

AYM, öncelikle özgürlükten yoksun kalınan bu süreyi tespit ettikten sonra tutuklamanın ön koşulu olan kuvvetli belirtinin (suç şüphesinin) bulunup bulunmadığını bu kez konutu terk etmeme adli kontrolü yönünden incelemiştir. Soruşturma dosyasındaki delillerin kuvvetli belirti açısından yeterli olduğunu belirten Mahkeme, adli kontrolün devamına ilişkin kararlarda tutuklamada olduğu gibi ilgili ve yeterli gerekçenin, bir başka ifadeyle tutuklama nedenlerinin devam edip etmediğini araştırmıştır. Nasıl ki tutukluluğun devamı için kuvvetli suç şüphesinin yanında tutuklama nedenlerinden en azından birisinin bulunması gerekmekte ise, konutu terk etmeme yönünden de aynı şekilde bulunması gerekmektedir. AYM, sulh ceza hakimliği kararıyla tensip zaptında adli kontrolün devamına ilişkin verilen karardaki gerekçeleri karşılaştırarak bir değerlendirme yapmıştır. Mahkemeye göre yargılamayı yapan çocuk ağır ceza mahkemesi, tedbirin devamına karar verdiğinde sulh ceza hâkimliğinin delillerin büyük ölçüde toplanmış olduğu, delillerin saklanması, gizlenmesi şüphesinin bulunmadığı şeklindeki tespitlerini geçersiz kılacak bir değerlendirme yapmadığını gözlemlemiştir. Ağır ceza mahkemesinin gerekçe olarak sunduğu ikinci durum ise başvuru savunun alınmamış olmasıdır. AYM, başvuru savunun çocuk olduğu için baştan dosyasının tefrik edildiğini, fakat sonradan birleştirme talebinin uzun süre karara bağlanmadığı, başvuru savunun da bu yüzden savunun alınmadığından adli kontrolün devamına karar verildiği, oysa bu konuda başvurucuya yüklenebilecek bir kusurun bulunmadığını belirlemiştir. Son olarak Mahkeme, adli kontrolün kaldırılması talebinin ağır ceza mahkemesince bazı celselerde hiç incelenmediğini dikkate alarak Anayasanın 19. maddesinin 7. fıkrasının ihlal edildiği sonuca varmıştır.⁸⁰

B. DERHAL BİR HAKİM ÖNÜNE ÇIKARILMA HAKKI

Anayasanın 19. maddesinde özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere sağlanan haklardan birisi de derhal bir hâkim önüne çıkarılma hakkıdır. Konutu terk etmeme tedbiri, AİHM ve AYM tarafından özgürlükten yoksun bırakılma olarak kabul edilince bunun sonucu olarak özgürlükten yoksun bırakılan kişilere sağlanan tüm haklar, konutu terk etmeme tedbirine karar verilen şüpheli ve sanıklara da sağlanması bir zorunluluk olmaktadır. Konutu terk etmeme tedbiri, diğer adli kontrol tedbirleri olan yurt dışı çıkış yasağı, hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma, hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde

⁸⁰ *Baran Akgöl ve Berivan Helen Işık*, B. No: 2021/18352, 6/6/2024. Bu başvuruda 1 yıl 8 ay süreyle uygulanmış olan konutu terk etmemenin makul süreyi aşmış olması nedeniyle Anayasanın 19. maddesinin 7. fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uyma gibi görülmemelidir. Zira bu tür tedbirler kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakmamaktadır. Bu yüzden soruşturma sonunda Cumhuriyet savcılığının talebi üzerine sulh ceza hakimliğince dosya üzerinden, bir başka ifadeyle şüphelinin hazır bulunmadığı bir durumda, yokluğunda, konutu terk etmeme tedbiri verilmemelidir. Eğer dosya üzerinden karar verilmiş ise itiraz mercii tarafından şüphelinin mutlaka dinlenmesi gerekir.

AYM *İslam Çapraz* başvurusunda konutu terk etmeme tedbirinin hâkim önüne çıkarılmadan ve dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu verildiği meselesini incelemiştir. Başvurucu, yokluğunda anılan tedbire karar verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini başvuruya konu etmiştir. Gözaltında bulunan başvuru Cumhuriyet savcılığınca hakkında adli kontrol tedbirine karar verilmesi talebiyle mevcutlu olarak sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiş, fakat hakimlik dosya üzerinden bir değerlendirme yaparak yurt dışına çıkış yasağıyla birlikte konutu terk etmeme adli kontrol tedbirine karar vermiştir. AYM, Anayasanın 19. maddesinin 5. fıkrasında düzenlemeye dikkat çekmiştir. Maddeye göre yakalanıp gözaltına buluna kişilerin serbest bırakılmadıkları durumda kanunda öngörülen gözaltı süreleri içinde hâkim önüne çıkarılma hakkı bulunmaktadır. Bu hak, görevliler için ise bir zorunluluktur. Maddede geçen *hâkim önüne çıkarılır* ifadesi, hâkimliğin tutuklanması veya adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulması istenen kişinin sorgusunu yapmasını ve hazırsa söz konusu kişinin müdafinin dinlenmesini gerektirmektedir. Böylelikle, özgürlüğünden yoksun bırakmanın devam edip etmeyeceğine dair kararın yargısal denetimi gerçekleştirilmiş olur. Dolayısıyla konutu terk etmeme tedbirine dosya üzerinden karar verilmesi, Anayasanın 19. maddesinin 5. fıkrasına aykırılık teşkil etmekte ve bir hak ihlaline neden olmaktadır.⁸¹ Başvuruya konu soruşturmada sulh ceza hakimliğinin kararına yönelik yapılan itirazın incelendiği süreç de dosya üzerinden yapılmış olması nedeniyle özgürlükten mahrumiyetin hukukilik incelemesinin hâkim önünde yapılması imkânı olmamıştır.

SONUÇ

Ceza muhakemesinde konutu terk etmeme tedbirinde geçen sürenin başlangıçta özgürlükten yoksun bırakma olarak görülmediğinden mahkûmiyet kararından mahsup edilme talepleri infaz hakimlikleri ve mahkemeler tarafından reddedilmekteydi. Keza soruşturma sonunda kovuşturmayaya yer olmadığına karar verildiğinde yahut yargılama sonunda beraat kararına hükmedildiğinde konutu terk etmeme tedbirinde geçen sürenin CMK'nın 141. maddesinde tazminat nedenlerinden birisi olarak kabul edilmemişti. Bu yüzden ağır ceza mahkemeleri, açılan davaları reddetmek durumunda kalmaktaydı. Hem mahsup işleminin reddi hem de tazminat davalarının reddi kararları başvuru yolları (itiraz, istinaf veya

⁸¹ *İslam Çapraz*, § 27.

temyiz kanun yolu) tüketildikten sonra bireysel başvuruya konu edilmiştir. Ayrıca konutu terk etmeme tedbirinin hukuka aykırı olarak uygulandığı, dosya üzerinden karara bağlandığı ve makul sürenin aşılması haksız yere uzun sürdürüldüğü şikayetleri de bireysel başvuru yoluyla AYM'ye taşınmıştır.

AYM, konutu terk etmeme tedbirinin uygulanışını ve yerine getirilişindeki özelliklerini dikkate alarak ilk defa *Esra Özkan Özakça* kararında Anayasanın 19. maddesinde ifadesini bulan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kapsamında görmüştür. M.S. (B. No: 2018/25505) başvurusunda ise tedbirin elektronik kelepçe takılmak suretiyle yerine getiriliş şeklinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bakımından hukuka uygunluğu değerlendirilmiş ve bir ihlalin olmadığına karar verilmiştir.

Bir tedbir, işlem, uygulama veya bir karar kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında görüldüğünde hakka müdahale oluşturan tedbirin, kararın, işlemin ve uygulamanın 19. maddede belirtilen koşullara göre yapılması ve ayrıca maddede belirtilen güvencelerden yararlandırılması gerekmektedir.

İnfaz hukukunda hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının kapalı ceza infaz kurumunda çektirilmesi, kısa süreli cezalar için uygulanabilen ve özel bir infaz usulü olan cezanın evde infazına nazaran daha katı ve ağır bir infaz uygulaması ise, ceza muhakemesinde koruma tedbirleri arasında da tutuklama tedbiri, diğer koruma tedbirlerinden olan adli kontrol tedbirlerine göre daha ağır bir tedbirdir. Adli kontrol tedbirlerinden biri olan konutu terk etmeme tedbiri de diğer adli kontrol tedbirlerine göre daha ağır, fakat tutuklama tedbirine göre ise daha hafif bir tedbirdir. Konutu terk etmeme tedbirinin düzenlendiği Adli Kontrol başlıklı CMK'nın 109. maddesindeki düzenlemeler bunu göstermektedir. AYM de konutu terk etmeme tedbirini konu alan bireysel başvuru kararlarında, anılan tedbirin ve 109. maddede sayılan diğer adli kontrol tedbirlerinin tutuklamaya alternatif olarak düzenlendiğini, bu haliyle tüm adli kontrol tedbirlerinin tutuklamaya göre temel hak ve özgürlükler üzerinde daha hafif bir müdahale teşkil ettiğini belirtmiştir. Ayrıca konutu terk etmeme tedbirine karar verilebilmesi için tutuklama kararında olduğu gibi kuvvetli suç şüphesinin ve bir tutuklama nedeninin bulunması gerektiğini de ifade etmiştir.

AYM, *Esra Özkan Özakça* kararında konutu terk etmeme tedbirine karar verilebilmesi için aranan kuvvetli suç şüphesinin bulunmadığı nedeniyle ihlal kararı verirken, M.S., (B. No: 2018/25505) kararında kuvvetli suç şüphesinin ve bir tutuklama nedeninin bulunduğunu, ayrıca tedbirin somut olayda ölçülü olduğunu tespit ederek müdahaleyi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına uygun bulmuştur. Dolayısıyla AYM, konutu terk etmeme tedbirini incelerken CMK'nın 100. maddesindeki koşullara göre karar verilip verilmediğine bakmaktadır. Bir başka ifadeyle AYM'nin ilk tutuklamanın hukuki olup olmadığındaki inceleme yöntemini, konutu terk etmem tedbirine uygulayarak karar verdiği görülmektedir. Yine, tedbirin makul süreyi aşarak uygulandığı iddialarını AYM, Anayasanın 19. maddesinin 7. fıkrası içinde ele almaktadır. Nasıl ki tutuklamanın makul süreyi aştığı iddiaları bu maddeye göre incelemekte ise aynı şekilde konutu terk etmeme tedbirinin de makul süreyi aşmış olmadığı somut olayın koşullarına göre aynı şekilde incelenmektedir. Bu çerçevede ilk defa *Muhammet Enes Sezgin*

başvurusunda konutu terk etmeme tedbiri süre yönünden incelenmiş; 16 ay 3 gün süren tedbirin makul süreyi aştığı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Keza bir başka başvuruda da 1 yıl 8 ay süreyle uygulanan tedbirin süresinin makul olmadığı değerlendirilmiştir.

Konutu terk etmeme tedbirinde geçen sürenin mahkûmiyet kararından mahsup edilmesi ve beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildiğinde konutu terk etmeme tedbirinde geçen sürenin tazminata konu edilmesi de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kapsamında görülmektedir. AYM, *Burhan Yaz* kararında konutu terk etmeme tedbirinde geçen iki günün ceza infaz kurumunda bir gün olarak geçirilmiş sayılmasına ilişkin infaz hakimliği kararını kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına aykırı bulmamıştır. *Y.E* kararında AYM, CMK'nın 141. maddesinde konutu terk etmeme tedbirinde geçen sürenin tazminat nedenleri arasında sayılmadığından Anayasanın 19. maddesinin 9. fıkrasının ihlal edildiğini belirtmiş; bununla birlikte tazminat yolunun bulunmadığı için TBMM'ye çağrıda bulunulmasına karar vermiş, sonrasında yasa koyu tarafından CMK'da düzenleme yapılma yoluna gidilmiştir.

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında olan diğer güvenceler, aleyhine konutu terk etmeme tedbirine karar verilenler için de geçerli bulunmaktadır. CMK'da 4 ay süreyle tedbirin gözden geçirileceği düzenlenmiş, ancak bu incelemenin dosya üzerinden mi yoksa duruşmalı olarak mı yapılacağı belirsiz gözükmektedir. Dosya üzerinden yapıldığında özgürlükten yoksun bırakılanın makul aralıklarla duruşmalı inceleme hakkı bulunduğu bu şekilde bir uygulama sorun oluşturabileceği gibi 4 aylık süre dolmadan yapılacak inceleme taleplerinin reddi de sorun oluşturabilecektir. Zira AYM ve AİHM kararlarında, 2 ay 10 günün üzerinde tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalini oluşturduğu belirtilmiştir.

Bireysel başvuruya konu edilen ihlal iddialarından anlaşıldığı üzere uygulamada konutu terk etmeme tedbiri, tutuklama tedbiri gibi görülmemektedir. Buna karşılık diğer adli kontrol tedbirleriyle bir ve eşit olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzden tutuklama koşullarının bulunmadığı halde konutu terk etmeme adli kontrol tedbirine karar verilmektedir. Hatta bazı durumlarda tedbire aykırı davranılmadığı halde konutu terk etmeme tedbiri kaldırılıp, yerine tutuklama kararı verilebilmektedir. Oysa AİHM ve AYM, konutu terk etmeme tedbirini tutuklama gibi aynen olmasa da diğer adli kontrol tedbirlerine kıyasla derece ve yoğunluk bakımından tutuklama tedbirine daha yakın görmektedir. Konutu terk etmeme tedbiriyle ilgili verilen ihlal kararları üzerine birtakım yasal değişiklikler yapılması, insan haklarının korunması açısından olumlu bir gelişmedir, fakat bunların uygulamada görünümü daha da önemlidir.

KAYNAKÇA

Aldemir H, Yakalama Gözaltına Alma Tutuklama Adli Kontrol, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Altay Ö, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Yeni Dönem: İhlallerin Kaldırılmasına Yönelik Olarak TBMM’ye Çağrı Kararları” (s. 29-53), <https://tihek.gov.tr/public/editor/uploads/insan%20haklar%C4%B1n%C4%B1n%20korunmas%C4%B1nda%20yasama%20organ%C4%B1n%C4%B1n%20rolu%CC%88%20bildiriler%20kitab%C4%B1%20v04.pdf> (Erişim Tarihi: 8/7/2024)

Demirbaş T, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

Doğru O/Nalbant A, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1, Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara, 2012.

Göçmen Ö K, “Adli Kontrol Koruma Tedbirinin İnsan Hakları Işığında Değerlendirilmesi”, 65 (4) 2016: 1749-1814, Ankara Üniversitesi Hukuk Fak. Dergisi, ss.1749-1814.

Gözübüyük A Ş/Gölcüklü A F, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2003.

Harris D/O’Boyle M/Bates E vd., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara 2013.

Hernandez Corchete, J A, “The Role of Constitutional Courts in the Balance between Liberty and Security”, 2017 (34), 2018, Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları, ss.41-47.

Karan U, Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı, (Ed. Sibel İnceoğlu), İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Avrupa Konseyi Yayınları, 2013.

Kaya A, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve İçtihatlarında Özgürlük ve Güvenlik Hakkı”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C.9, S.123-124, Y.2014, Tutuklama, ss.55-84.

Kaya Y E, Bireysel Başvuru Yolunda Tutuklamanın Hukukiliğinin İncelenmesi, onikilevha, İstanbul, 2019.

Koç Z, “Elektronik İzleme İle Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesi”, 2013/2, Ankara Barosu Dergisi, ss. 171-220.

Korkmaz M, Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Korkmaz M, Tutuklunun Serbest Kalma Hakkı ve Güvenceleri, onikilevha, İstanbul, Nisan 2021.

Öztürk B/Eker Kazancı B/Güleç S S, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2103.

Öztürk B/Tercan D/Erdem M.E vd., (Ed. Bahri Öztürk), Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 12. Bası, Ankara, 2018.

Reid K, (Çev. Bahar Öcal Düzgören), Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Rehberi, İkinci Kitap, Avesta, 2000.

Sarıgül A T, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Kişiye Tanınan Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Şahbaz İ, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği”, TBB Dergisi, Sayı: 55, 2004, ss. 201-225.

Şahin C/Göktürk N, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024.

Şen E/Duymaz E, “Adli Kontrol ve Tutukluluk Sürelerinin Hesaplanmasında Kanun Yolunda Geçen Sürenin Dikkate Alınmaması Sorunu”, <https://sen.av.tr/tr/makale/adli-kontrol-ve-tutukluluk-s%C3%BCrelerinin-hesaplanmasında-kanun-yolunda-gecen-s%C3%BCrenin-dikkate-alınmaması-sorunu> (Erişim tarihi: 13/5/2024).

Şirin T, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -I, Avrupa Konseyi Yayınları, 2018.

Turan H, “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkına Müdahale Oluşturan Tutuklamanın Ölçülü Olması ve 7242 Sayılı Kanun’un 15. Maddesinin Bu Kapsamda Değerlendirilmesi”, Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı, 29-30 Mayıs 2020, İbni Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2020, ss. 671-699.

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi: İnsan Hakları Raporu (2018-2019), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2019.

Ünver Y/Hakeri H, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.

Yenisey F/Nuhoğlu A, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Yılmaz B A, “Adli Kontrol Tedbiri Kapsamında Konutunu Terk Etmeme Yükümlülüğü: Ev Hapsi”, Ankara Barosu Dergisi, S. 80, No. 2, Nisan 2022, ss.101-187.

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>.

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d27/c039/tbmm27039078ss0207.pdf> (Erişim Tarihi: 8/7/2024)

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss274.pdf> (Erişim Tarihi: 8/7/2024).

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1169/200901027.pdf> (Erişim Tarihi: 8/7/2024)

Mahkeme Kararları

AİHM Kararları

Buzadji/Moldova, [BD], B. No: 23755/07, 5/7/2016.

Darvas/Macaristan, B. No: 19547/07, 11/06/2011.

De Tomaso/İtalya [BD], B. No: 43395/09, 23/2/2017.

Delijorgji/Arnavutluk, B. No: 6858/11, 28/4/2015, § 75.

Engel ve diğerleri/Hollanda, B. No: 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, 8/6/1976, § 58.

Guzzardi/İtalya, B. No: 7367/76, 6/11/1980.

Lavents/Letonya, B. No: 58442/00, 28/11/2002, §§ 64-66.

Mancini/İtalya, B. No: 44955/98, 2/8/2001, § 17.

N.C./İtalya [BD], B. No: 24952/94, 18/12/2002, § 49.

Ninescu/Moldova, B. No: 47306/07, 15/07/2014, § 53.

Porchet/İsviçre, B. No: 36391/16, 8/10/2019, §§ 18-25.

Raimondo/İtalya, B. No: 12954/87, 22/2/1994.

Storck/Almanya, B. No: 61603/00, 16/6/2005, § 74.

Terheş/Romanya, B. No: 49933/2020, 13/4/2021.

AYM bireysel başvuru kararları

- Ali Bal*, B. No: 2021/16165, 13/2/2024, § 17, 20.
Baran Akgül ve Berivan Helen Işık, B. No: 2021/18352, 6/6/2024.
Burhan Yaz [GK], B. No:2021/7919, 29/5/2024, § 47.
Cüneyt Kartal, B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 17.
Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, § 85-95.
E.Y. [GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 45-46.
F.H., B. No: 2020/34559, 18/10/2023, § 20.
Galip Öğüt [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017, § 41.
Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017.
Helin Soylu, B. No: 2021/21495, 13/2/2024, § 24.
İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26.
İslam Çapraz, B. No: 2021/16746, 28/2/2024, § 17.
Mehmet Baydan, B. No: 2014/16308, 12/4/2018.
Muhammed Bedran Çoğaltay, B. No: 2021/25973, 13/2/2024, § 24
Muhammet Enes Sezgin, B. No: 2020/14085, 19/1/2022.
Mustafa Gökteş, B. No: 2021/44260, 14/12/2023, § 49 vd.
M.S., B. No: 2018/25505, 25/2/2021, § 77, 83.
Safkan Aydoğdu, B. No: 2014/7498, 5/4/2017, § 44-45.

AYM norm denetimi kararları

- AYM, E: 2020/30, K: 2023/12, T: 25/1/2023, § 127.
AYM, E: 2020/59, K: 2023/53, T: 22/3/223, § 116.

Yargıtay Kararları

- Yargıtay 12. CD, E: 2019/1929, K: 2020/7258, T: 21/12/2020.